

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет соціальних наук та соціальних технологій

Кафедра політології

Бакалаврська робота

Освітній ступінь – бакалавр

На тему: **«Стратегії зовнішньої політики ЄС в рамках євроінтеграції України»**

Виконав: студент 4-го року навчання

Спеціальності

052 Політологія

Алімов Антон Васильович

Керівник Чабанна М.В.

Доктор політичних наук, доцент

Рецензент Гнатюк М.М. доктор

політичних наук, доцент

Бакалаврська робота захищена

З оцінкою _____

Секретар ЕК _____

« » _____ 20__ р.

Київ – 2022р.

План

Вступ.....	с.2-3
1. Теоретичні та історичні аспекти стратегій та політик зовнішньої політики Європейського Союзу.....	с.4-16
1.1.Розвиток зовнішньої політики Європейського Союзу.....	с.4-11
1.2.Сучасні інструменти зовнішньої політики Європейського Союзу.....	с.11-16
2. Співпраця України та Європейського Союзу до початку повномасштабної війни в Україні.....	с.17-40
2.1.Співпраця у рамках Європейської політики сусідства та Східного партнерства.....	с.18-29
2.2. Співпраця у рамках Угоди про асоціацію Україна-ЄС.....	с.29-40
3. Співпраця України та Європейського Союзу після початку повномасштабної війни в Україні.....	с.41-54
3.1. Підтримка і допомога Європейського Союзу після початку повномасштабної війни в Україні.....	с.41-49
3.2.Надання статусу кандидата в члени ЄС для Україні і можливості подальшої співпраці.....	с.49-54
Висновки.....	с.55-56
Список використаних джерел та літератури.....	с.57-65
Анотація.....	с.65

Вступ

Темою бакалаврської роботи є «Стратегії зовнішньої політики ЄС в рамках євроінтеграції України»

Актуальність дослідження визначається тим, що Україна, впродовж останніх восьми років активно працює у напрямку інтеграції до Європейського Союзу і планує стати повноцінним членом. Для того, аби зрозуміти, як це можливо, необхідно проаналізувати як сформувалася та функціонує сучасна зовнішня політика Європейського союзу. Також, важливо розуміти, які стратегії, ініціативи та угоди формують сучасний порядок денний у контексті співпраці між Україною та ЄС, аби знати, які сфери є пріоритетними і як саме Україна та ЄС співпрацюють між собою. Актуальність роботи також визначається фактом повномасштабної війни в Україні, що створює потребу у розумінні того, як саме нам допомагає ЄС зараз і яку потенційну допомогу Союз може надати у найближчому майбутньому. Разом з цим, перспектива отримати статус кандидата в ЄС наприкінці червня також може серйозно змінити стосунки між ЄС та Україною, у разі отримання цього статусу. Тому, робота є також актуальною з точки зору того, як саме надання статусу може повпливати на стосунки Україна-ЄС та які можливі перспективи цей статус надає обом сторонам.

Об'єктом дослідження є зовнішня політика Європейського Союзу. **Предметом** є стратегії зовнішньої політики ЄС в контексті євроінтеграції України.

Метою роботи є встановити стан співпраці та стосунків між Україною та ЄС в рамках євроінтеграції, а також з'ясувати можливий шлях до розвитку внаслідок початку повномасштабної війни та надання Україні статусу країни-кандидата.

Задля досягнення мети роботи, були визначені такі **завдання**:

1. Розглянути історичний розвиток зовнішньої політики ЄС як єдиного механізму;
2. Дослідити сучасний рівень співпраці між Україною та ЄС в рамках різноманітних ініціатив а також в рамках Угоди про асоціацію;

3. Розглянути допомогу та співпрацю між Україною та ЄС після початку повномасштабної війни в Україні, а також зрушення у стосунках внаслідок отримання Україною статусу кандидата.

Методи дослідження – у цій роботі був використаний системний підхід який дав змогу перетворити предмет дослідження на цілісну конструкцію. Огляд та аналіз наведених джерел відбувався на теоретичному та емпіричному рівнях. Також був використаний метод контент-аналізу для дослідження законодавчих актів України та ЄС, журналістських статей та соціологічних досліджень. Методи, які були використані у роботі є такі: синтез, систематизація, класифікація, а також аналіз джерел, що дало можливість проаналізувати думки експертів, вчених та дослідників.

Джерельна база. Джерельною базою для цієї роботи виступають нормативно-правові документи України та Європейського Союзу, в основному документи Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Європейської Комісії, Європейського Парламенту тощо. Використовувалися міжнародні договори між Україною та ЄС, такі як Угода про асоціацію між Україною та ЄС, документи в рамках Європейської політики сусідства, Східного партнерства тощо. Окрім цього, у роботі використано кількісні соціологічні дослідження від Центра Разумкова та Фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва, проведені у 2020-2022 рр., а також метод моніторингу імплементації Угоди про асоціацію «Пульс Угоди» тощо.

Структура роботи. Робота складається зі **вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел й літератури та анотації.** Обсяг – 68 сторінок

Розділ 1. Теоретичні та історичні аспекти стратегій та політик зовнішньої політики Європейського Союзу

1.1 Розвиток зовнішньої політики Європейського Союзу

В рамках цієї роботи, спершу важливо розглянути основні аспекти сучасних стратегій та політик ЄС, які зараз працюють у стосунках між ЄС та Україною. Однак, для того, аби перейти до сучасного стану, потрібно розглянути історичний аспект питання, тобто поглянути на те, які стратегії і політики ЄС використовували і використовуються у співпраці з Україною та іншими країнами регіону. Таким чином, це дасть розуміння, яким чином сформувалися саме ті стосунки між ЄС та Україною, які ми маємо зараз.

Для цього ми розглянемо спершу історичні аспекти формування зовнішньої політики ЄС, оскільки саме вона визначає, як саме Європейський Союз співпрацює з іншими країнами і з Україною в тому числі. Довгий час цілісної зовнішньої політики ЄС не існувало як такої. Зовнішня політика ЄС як цілісного об'єднання почала формуватися у 90-х роках, внаслідок декількох причин: по-перше, формування тіснішої кооперації між країнами-членами Європейського Союзу; по-друге, внаслідок потреби відповідати на нові запити, що утворилися в цей період – об'єднання Німеччини, демократизація країн Східної Європи, розпад одразу декількох країн (Радянський Союз, Чехословаччина, Югославія) та поява нових держав на території Європи тощо. Внаслідок цього у 90-х роках було прийнято та закріплено декілька важливих критеріїв та вимог для країн-кандидатів, для вступу у ЄС. Наприклад, у 1993, на засіданні Європейської Ради в Копенгагені були прийняті так звані «Копенгагенські критерії». Критерії покликані визначити загальні критерії, яким має відповідати потенційний кандидат для того, аби мати можливість подати заявку. Ці критерії є такими:

1. Географічний – країна-кандидат географічно має знаходитись на території Європи (це не є офіційним критерієм, однак ЄС намагається його дотримуватися в контексті євроінтеграції);

2. Політичний – країна-кандидат має бути демократичною, підтримувати верховенство права, а також поважати і захищати права і свободи усіх громадян на території своєї держави;
3. Економічний – в країні-кандидаті має діяти функціонуюча ринкова економіка;
4. «Членський» - країна кандидат може брати на себе зобов'язання, які пов'язані з членством у ЄС (в тому числі економічні та політичні) [5].

Пізніше був також доданий критерій, за яким країна-кандидат має прийняти усі чинні *acquis communautaire* ЄС. Також, важливою подією стало те, що у 1994 році на *Essen European Council* було прийнято нову процедуру «*pre-accession strategy*», в рамках якої було запропоновано ідеї поглибленого діалогу з країнами що потенційно можуть вступити в ЄС. Усі ці дії та критерії були покликані визначити чіткі критерії для нових держав, що могли б потенційно забажати вступити у Європейський Союз, а також частково визначити певні кордони для Європейського Союзу як об'єднання, оскільки саме у 90-х постало питання визначення, де саме мають завершитися кордони Європи. Отже, Копенгагенські критерії мали як по суті юридичні вимоги, так і інституційні та ціннісні вимоги від потенційних кандидатів. Такі критерії мають спонукати кандидатів до внутрішніх перетворень, а також до приведення власного законодавства до стандартів та норм ЄС. Усі ці вимоги потрібні для того, аби держави могли легше інтегруватися у спільну мережу та систему, як у економічному вимірі (конкуренція на ринку, прибирання мит, вільний рух товарів послуг тощо), так і у ціннісному вимірі (система правової держави, ефективні державні інституції, демократизація, боротьба з корупцією тощо) . Критерії були закріплені в Угоді про Європейський Союз у Маастрихтському договорі, а повноцінно було впроваджені на засіданні Європейської Ради у Мадриді у 1994 році.

Маастрихтський договір також створив і Спільна зовнішня та безпекова політика (або СЗБП) – власне першу чітку систему спільної зовнішньої політики Європейського Союзу. Можна визначити, що саме СЗБП досі є головною

системою, за якою формується зовнішня політика Європейського Союзу, як цілісного об'єднання та структури.

Сам Європейський Союз визначає СЗБП як спільну політику ЄС у сфері зовнішньої політики та сфери безпеки. Її основними цілями визначають такими:

- захист миру;
- посилення міжнародної безпеки;
- сприяти міжнародній кооперації, демократії, верховенству права і повазі до прав людини та фундаментальних свобод. (переклад наш) [42].

СЗБП було створено першочергово для об'єднання розрізнених зовнішніх політик країн-членів задля того, аби більш ефективно артикулювати позицію ЄС як єдиного цілого. Однак, варто розуміти також і те, що Спільна зовнішня та безпекова політика не мала під собою повне об'єднання зовнішніх політик країн у одне ціле. Це підкріплюється тим, що зовнішня політика – це сфера *shared competences* з особливим статусом. Тобто, це означає, що зовнішня політика ведеться як з боку Європейського Союзу, однак і національні парламенти можуть впроваджувати та формувати свою зовнішню політику, окремо від ЄС. Таким чином СЗБП стало радше не обмеженням політик національних держав, а швидше спроба об'єднати їх навколо спільних цінностей, які в тому числі задекларовані у Копенгагенських критеріях.

Для СЗБП важливим також став і Амстердамський договір, який переглянув декілька важливих аспектів у зовнішній політиці ЄС. Як зазначає Федеріка Бінді у своїй роботі: «European Union Foreign Policy: A Historical Overview», Амстердамський договір стосувався майже виключно сфери зовнішньої політики та СЗБП. На її думку, важливим були одразу декілька аспектів цієї угоди, а саме: по-перше, це поява «обличчя», що відповідає за сферу зовнішньої політики ЄС – «Високий представник, разом з міністром закордонних справ країни, що головує у ЄС, а також старший представник Європейської Комісії тепер формують нову «тройку» (переклад наш)» [36]. Таке рішення мало

побороти проблему розрізненості зовнішньої політики ЄС, а також, воно мало дати «обличчя» зовнішній політиці ЄС, як вже було зазначено вище. По-друге, вперше був створений інструмент «загальних стратегій», однак пізніше від нього відмовились, внаслідок низької ефективності у поєднанні з партнерськими угодами та вже існуючими стратегіями. Останнім важливим аспектом Бінді відзначає «Амстердам закликав до розвитку зони свободи безпеки та правосуддя (AFSJ).» [36], що частково змінив розподіл цих сфер між «стовпами ЄС», перерозподіливши їх між першим та третім. Отже, ми можемо сказати, що Амстердамська угода доповнила СЗБП як з інституційно – шляхом формування нового представництва та «обличчя» зовнішньої політики Союзу, так і інструментально, хоч і не настільки вдало.

Останньою серйозною точкою у розвитку Спільної зовнішньої та безпекової політики на цей момент є Лісабонська угода, що була підписана у 2007 році та ратифікована усіма членами ЄС у 2009 році [64]. Як зазначає Нікола Верона у роботі «The New EU Foreign Policy under the Treaty of Lisbon», у Лісабонській угоді було зроблено усе для того, аби не обмежувати зовнішню політику членів ЄС. Наприклад, країни-члени ЄС залишають за собою нинішні статуси, наприклад в Організації Об'єднаних Націй (ООН) – тобто, Франція залишається постійним членом Ради Безпеки ООН, ЄС не може перебрати на себе цю функцію через використання СЗБП. Також СЗБП обмежена процедурами, і не може вийти за їх рамки. Так, Верона вказує: «По-перше, вона (СЗБП – прим. Авт.) визначається та впроваджується Європейською Комісією одноголосно і впроваджується високим представником країн-членів, використовуючи кошти країн-членів та Союзу» (переклад наш) [71]. Також було закріплено важливість усіх трьох гілок влади ЄС: Європейської ради, Європарламенту та Європейського суду на формування СЗБП – наприклад Європейська рада призначена виробляти цю політику та приймати необхідні рішення в рамках СЗБП. Так само, СЗБП не зможе перебрати на себе повністю зовнішню політику та безпекову політику з рук національних держав.

Однак не можна сказати що Лісабонська угода повністю обмежила СЗБП і зробила його непридатним для використання. Оскільки Лісабон також дав і певні позитивні аспекти для СЗБП як структури розробки зовнішньої політики. Основним нововведенням у Лісабонській угоді є те, що було закріплено створення Офіс Міністра Закордонних Справ, а також позиції Верховного Представника з питань зовнішньої Безпеки та оборони. Таким чином були об'єднані позиції Верховного Представника з питань зовнішньої і безпекової політики і Комісійонера ЄС з питань зовнішніх зв'язків. Основною ціллю створення такої посади, так само як і створення посади Президента ЄС – це по суті кристалізація обличчя ЄС, що буде представляти Союз на міжнародній арені, а також задля об'єднання усіх членів до нових ініціатив у сфері зовнішньої політики.

Але, внаслідок неприйняття фінального проєкту нової Конституції з боку деяких членів ЄС, повних повноважень ці посади по суті не отримали, оскільки Конституція так і не була прийнята. Однак, як зазначає Верона, важливість Лісабонського договору в тому, що він поглибив положення СЗБП і, не змістив акценти або змінив важливі аспекти цієї сфери політики ЄС. Головною ж проблемою для СЗБП на мою думку є те, що для подальшого розвитку СЗБП необхідно поглиблення процесу інтеграції в рамках ЄС, що навряд чи може статись у найближчі часи, з огляду на зростання євроскептицизму серед країн-членів ЄС у 2010-х (як приклади таких країн – Угорщина, Франція, а також Велика Британія, що вийшла з ЄС у 2020 році).

Все ж таки, всупереч проблемам, СЗБП досі залишається головним інструментом, який формує зовнішню політику Європейського Союзу. Тому, важливо визначити структуру, за якою працює СЗБП, аби розуміти яким чином ця сфера політики ЄС функціонує. Для цього потрібно звернутися до Лісабонського договору, в якому вперше сформулювали принципи існування Спільної зовнішньої та безпекової політики як такої. Отже, сфера зовнішньої політики та безпеки розглядається як сфера з особливими правилами та

процедурами, як ми зазначали вище. Як вказується в Договорі: «Його визначають та впроваджують Європейська Рада та Рада ЄС, які діють одногосно, за винятком випадків, коли договорами передбачено інше... У рамках принципів та цілей своєї зовнішньої дії Союз проводить, визначає та здійснює спільну зовнішню політику та політику безпеки, засновану на розвитку взаємної політичної солідарності між державами-членами, визначення питань, що становлять загальний інтерес, і досягнення постійно зростаючого ступеня збігу дій держав-членів» (переклад наш) [44]. Ця позиція означає, що зовнішня політика ЄС базується на декількох принципах: однакості у прийнятті рішень, солідарності у виробленні та прийнятті зовнішньої політики, а також підтримка у виробленні. Варто зазначити, що на мою думку, така структура прийняття рішень несе у собі потенційні проблеми. Я маю на увазі, що однакості у прийнятті рішень може призводити блокування цього рішення з боку одного з акторів. Внаслідок цього, можливе затягування процесу, що в критичних ситуаціях може бути критичним.

У Лісабонському договорі прописано вплив різних інституцій ЄС на вироблення зовнішньої політики ЄС. Основну роль у сфері формування зовнішньої політики Лісабонський договір віддає Європейській раді. Як вказано у статті [26], Європейська рада виокремлює загальні стратегічні інтереси ЄС, визначає завдання і загальний напрямок у сфері зовнішньої політики та безпеки. Окрім цього, на Європейську раду покладено визначення рамок зовнішньої політики, приймання рішень для забезпечення формування цих рамок, а також приймання необхідних рішень у ситуаціях, які вимагають втручання з боку Союзу. Високий Представник у справах зовнішньої політики та сфери безпеки ж має виконавчі та представницькі функції: він пропонує ідеї для подальшого розвитку спільної зовнішньої політики, а також представляє ЄС у питаннях, які стосуються вищезазначених сфер. Важливу роль відіграє у Європейська комісія, яка формує політику у сфері міжнародної допомоги та розвитку, а також формує

делегації та дипломатичні місії, які покликані підтримувати стосунки країн та ЄС, а також розвивати їх [72].

Також, внаслідок активного вторгнення в Україну, варто також відзначити один з важливих пунктів стосовно спільної безпеки у ЄС, який також впливає на формування зовнішньої політики. Основним аспектом у сфері безпеки є пункт 7 статі 42 СЗБП, що визначає: «Якщо держава-член є жертвою збройної агресії на її території, інші держави-члени зобов'язані надавати їй допомогу всіма способами, якими вони володіють, відповідно до статті 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй. Це не завдає шкоди специфічному характеру політики безпеки та оборони певних держав-членів. Зобов'язання та співпраця в цій сфері повинні узгоджуватися з зобов'язаннями в рамках Організації Північноатлантичного договору, яка для тих держав, які є її членами, залишається основою їхньої колективної оборони та форумом для її виконання.» [44]. В рамках СЗБП також створено і спільні миротворчі сили, які були створені у 2016 році. Як вказано на сайті Європейського парламенту: «Через посилення можливостей миротворчих місій а також організацій третіх країн та партнерів у військових і оборонних питаннях, це допоможе посилити ефективність зовнішніх дій ЄС» (переклад наш) [43].

Цей пункт стає дуже важливим для України, з огляду на повномасштабне російське вторгнення в Україну. Це дає змогу нам зрозуміти, як саме Європейський Союз працює у сфері безпеки. Ми бачимо, що у сфері безпеки ЄС покладається на співпрацю Північноатлантичним Альянсом (НАТО), а не на виключно власні сили, у вигляді створення власної армії. Також декларується, що держави члени ЄС мають допомогти тій країні, що стала жертвою агресії, основними ж інструментами підтримки є допомога не тільки з гуманітарною допомогою, але і підтримка зброєю та вступом у війну, задля захисту кордонів ЄС.

Отже, можна зробити висновок що Спільна зовнішня та безпекова політика є інструментом визначення загального напрямку руху зовнішньої політики ЄС, а

також політики у сфері військового захисту Європейського Союзу. Разом з тим, СЗБП не є такою, що повністю замінює зовнішню політику країн-членів, що означає що країни-члени залишають за собою можливість провадити власну зовнішню політику.

1.2 Сучасні інструменти зовнішньої політики Європейського Союзу

Як вже було зазначено вище, Спільна зовнішня та безпекова політика є загальною юридичною та інституційною структурою, яка у загальних рисах формує зовнішню політику Європейського Союзу, а також визначає структуру, за якою зовнішня політика ЄС існує. Однак, Європейський Союз на рівні співпраці з регіонами та країнами впроваджує свою політику за допомогою інших інструментів та договорів, в особливості покладаючись на прямі договори з країнами, а також покладаючись на сформовані загальні стратегії розвитку стосунків з різними регіонами світу.

Однією з важливих точок у широкомасштабній співпраці на сучасному етапі, яка була б спрямована на прямих сусідів ЄС і працювати на регіональному рівні можна вважати ініціативу «Ширша Європа», що було створено у 2003 році. Як зазначає Фрейзер Кемерон у своїй книзі «An Introduction to European Foreign Policy», ця ініціатива першочергово була спрямована на дві групи країн: країни так званої «Південної групи» (країни Північної Африки та країни Близького Сходу) а також країни «Східної групи» (Росія, Україна, Білорусь, Молдова, Грузія, Вірменія та Азербайджан). Основною причиною створення «Ширшої Європи» була потреба у визначенні потенційних кордонів Європейського Союзу. Проблема постала перед ЄС після розширення 2004 року, у розумінні того, яким чином працювати з країнами, які можуть забажати вступити в ЄС, однак інституційно вони ще не мають можливості до вступу. «Ширша Європа» була спробою і створити стандартизований механізм співпраці з країнами-сусідами Європейського Союзу.

Однак ця ініціатива не отримала підтримки з боку країн, до яких вона мала використовуватися. Основними причинами Кемерон називає: «Не було зрозуміло, які країни будуть залучені. Не було зрозуміло, що станеться з існуючими договірними угодами; чи будуть додаткові гроші для підтримки ініціативи; або які програми та сфери політики будуть відкриті для різних країн; або хто розроблятиме запропоновані Плани дій та встановлює контрольні показники прогресу. » [38]. Таким чином, з'явилась проблема у роз'ясненні потреб цієї ініціативи, а також потенційна проблема запуску нової системи, яка б сформувала кращий майданчик для співпраці з сусідами ЄС.

Внаслідок невдачі «Ширшої Європи», у 2004 році було створено новий проект, що отримав назву Європейська політика сусідства (або ЄПС). ЄПС офіційно прийняли у 2011 році і був спрямований на вище зазначені регіони – Східна Європа, країни Середземномор'я, країни Кавказу. Базується ЄПС у співпраці з цими країнами на двох спільних ініціативах країн ЄС – Східне Партнерство та «Барселонський процес» або Середземноморський союз відповідно до регіонів. ЄПС спрямовували на розвиток демократії, ринкової економіки та спільної діяльності у боротьбі з організованою злочинністю та тероризмом, питаннями міграції, охорони здоров'я тощо. Також ця ініціатива пропонувала поглиблений політичний діалог та співпрацю, а також допомогу у швидшій інтеграції до внутрішнього ринку Європейського Союзу.

Однак, це не єдина причина формування ЄПС. Як зазначає Том Кесієр у своїй роботі «The European Neighborhood Policy: Assessing the EU's Policy toward the Region», Європейський Союз побоювався нестабільності з боку країн Східної Європи, які не стали членами ЄС у 2004 році. Мається на увазі, що після останнього великого розширення ЄС неформально створилася політика під назвою «Європа двох швидкостей» (політика, за якою держави Європи по суті розподілені на тих, хто має вже провів необхідні реформи, та тих, хто лише рухається у цьому напрямку і не можуть бути членами Європейського Союзу),

що потенційно призвело б до розділу країн Європи на більш багатий та стабільний Захід й менш стабільний та бідніший Схід [40].

Важливим аспектом ЄПС було і те, що він не був обмежений виключно сферами, які зазначені вище, а домовленості з різними країнами могли стосуватись різних питань, які були специфічними або важливими для того чи іншого сусіда ЄС, у контексті співпраці з Союзом. Основним же виразом нової ініціативи стали План Дій ЄПС. Саме в таких Планах закріплювались основні сфери співпраці та взаємодії між країнами-сусідами та Європейським Союзом. Однак, потрібно зазначити, що угоди на базисі ЄПС не скасовували попередні домовленості між ЄС та країнами: радше ЄПС став інструментом, що з одного боку, мав доповнити стосунки з тими країнами, що не претендують або не можуть вступити в ЄС, а з іншого, допомогти тим країнам, які все ж таки мають наміри щодо вступу в Союз, допомогти з внутрішніми перетвореннями, аби мати можливість швидше доєднатись до ЄС. Цю тезу підтверджує той факт, що: «Ціль ЄПС – уникати нових ліній розподілу на континенті і поглиблювати стосунки між ЄС та її сусідами»(переклад наш) [38], як зазначає Ф. Кемерон.

Принцип роботи ЄПС є чимось подібним до системи розширення ЄС: уся діяльність вкладається у підписанні Плану Дій, його імплементації, проведення переговорного процесу, а також спільний моніторинг за виконанням через підкомітети і EU Progress Reports. Також, як зазначає Кесієр, схожість існує і у структурному підході до формування такої політики, а саме: «На відміну від традиційної зовнішньої політики, мета «структурної зовнішньої політики» полягає у створенні сприятливого або стабільного зовнішнього середовища шляхом соціалізації третіх країн до свого способу дій... Іншими словами, ЄС формує своє безпосереднє зовнішнє середовище у своєму власному зображенні. Це явна спроба структурувати безпосереднє сусідство відповідно до домінуючих принципів і норм ЄС» [40].

Головною ж проблемою ЄПС, є той факт, що жодних перспектив до вступу ця політика не надавала. Як зазначає Кесієр: «ЄПС, по суті, є регіональною

зовнішньою політикою з метою розвитку «привілейованих відносин» з новими сусідами розширеного ЄС, не даючи їм перспективи вступу.» 40. Проблемою постає те, що ЄПС по суті виключає членство у ЄС, що зменшує зацікавленість країн до інтеграційних процесів та структурних змін всередині країни. Про цю ж проблему зазначає і Кемерон, у контексті пришвидшення реформ: «Морква членства була дуже успішною у просуванні процесу реформ у тих країнах, які мають право на членство. Там, де членство не пропонується, Союз має значно менші важелі впливу. » [38]. Однак, Кемерон також вказує і на більш позитивний аспект для ЄПС як політики, оскільки він вважає її як можливу альтернативу у питанні розширення ЄС, в особливості у питаннях співпраці та встановленні демократії у країнах Північної Африки та Близького Сходу, внаслідок нестабільності цих регіонів, а також внаслідок безпосереднього географічного сусідства з країнами ЄС.

У наш час Європейський Союз розподіляє та впроваджує свою політику відповідно до певних регіонів на основі вище зазначеної Європейської політики сусідства. Найбільш широкою політикою Європейського Союзу є політика на рівні континентів, як наприклад діалоги ЄС-Азія, ЄС-Африка, тощо. Така політика застосовується до тих регіонів, які можуть не бути прямими сусідами ЄС, однак є важливими з точки зору торгівлі та економічної співпраці для Європейського Союзу. Зазвичай, такі діалоги є загальним формулюванням ідей та політик стосовно співпраці з цим регіоном. Вони не створюють специфічні політики для окремо взятих країн або груп країн, однак, вони дають загальні обриси співпраці між цим регіоном та Європейським Союзом. В контексті таких стосунків, ЄС також зазвичай намагається виробити загальні напрямки співпраці і головні пріоритети у кооперації, тобто визначити ті сфери, де співпраця необхідна найбільше і де вона буде найбільш ефективною. А також ЄС, у рамках такого співробітництва, спрямовує свою діяльність на промотування основних цінностей Європейського Союзу, задля їх поширення у регіоні, з яким вони співпрацюють. Основною метою поширення своїх цінностей ЄС вбачає

спрощення співпраці між країнами регіону і подальше налагодження стосунків, внаслідок спорідненості у ідеях.

Окрім формування діалогів на рівні континентів, Європейський Союз практикує формування конкретних регіональних політик. Зазвичай, такі політики створюються якщо певний регіон є: прямим сусідом для ЄС (наприклад політика Східного Партнерства або Європейська Політика Сусідства) або ж є пряма потреба у створенні окремої політики для певного регіону. Наприклад, такими є Політика ЄС щодо Близького Сходу або у створенні діалогу між Сербією та Косово [52], внаслідок того що ЄС стало одним з головних посередників у переговорному процесі щодо мирного врегулювання конфлікту між Сербією та Косово. Такі політики спрямовані на розв'язання питань співпраці між декількома країнами одразу, що об'єднані географічно - як у ситуації з Барселонським процесом, де країни Північної Африки не мають можливості вступу в ЄС, однак вони залишаються важливим партнером для Союзу, що сформувало потребу у створенні окремої регіональної політики. Іншим прикладом, навіщо створюються окремі регіональні політики є, формування діалогу для підтримки структурних перетворень у країнах, які бажають вступити у ЄС, як це відбувається у процесі розробки і впровадження Східного Партнерства, де Східне партнерство стало одним з майданчиків для допомоги країнам-учасницям у питаннях впровадження і просування необхідних реформ, а також Східне партнерство стало одним з майданчиків, яке дозволило розширити співпрацю між Союзом і країнами-учасницями. Таким чином, Європейський Союз створює тісніші зв'язки на регіональному рівні, однак такі політики є радше специфічним процесом, який є відповіддю на конкретні виклики, які постають перед ЄС.

Варто відзначити і прямі діалоги між Союзом та країнами партнерами. Прикладами таких політик ЄС можна назвати прямі двосторонні діалоги, як Україна-ЄС, Японія-ЄС, Канада-ЄС тощо. Такі політичні діалоги створюються для поглиблення співпраці між конкретною країною та Союзом, а також задля

спрощення діалогу стосовно критичних питань для тої чи іншої країни, наприклад, питання торгівлі та спрощення митниці, правові питання та питання справедливості тощо. В основному, такі двосторонні діалоги створюються з важливими торговельними партнерами ЄС, а також з країнами, які висловили бажання щодо вступу в ЄС тощо. Для більш активного й ефективного діалогу відкриваються представництва у відповідних країнах, задля кращої кооперації між сторонами. Загалом, Європейський Союз має прямі діалоги й співробітництво на рівні Союз-країна з 55 країнами світу, які мають важливу роль в економічній, промисловій, торговельній сфері тощо.

Отже, ми можемо зробити висновок, що сучасна політика зовнішня політика Європейського Союзу мала декілька етапів поступового розвитку, як з точки зору напрацювання нормативної бази – створених законів, політик тощо, так і в контексті інституційного розвитку – шляхом утворення нових і розвитку наявних систем діалогів, процесів та ініціатив, які покликані до кращого розвитку стосунки між різними країнами та Європейським Союзом.

Розділ 2. Співпраця України та Європейського Союзу до початку повномасштабної війни в Україні

Переходячи до питання співпраці саме України та Європейського Союзу, варто почати з того, що співпраця між нашою країною та Союзом була довготривалою та розвивалася у декілька етапів, що відрізнялися в залежності від внутрішньополітичної ситуації в Україні. Сприяло співпраці той факт, що з розширенням ЄС на територію Східної Європи у 2004 році (приєднання Польщі, Угорщини та Словаччини) та у 2007 році (приєднання Румунії), Україна та Союз стали прямими сусідами, що спонукало до співпраці. Підживлювало активний розвиток стосунків у цей період і Помаранчева революція, яка розгорнулася внаслідок фальсифікацій на виборах Президента України. Однак, найбільшого розвитку відносин між акторами досягли після подій Революції Гідності, коли українське суспільство чітко висловило своє бажання доєднатися та інтегруватися у єдину європейську спільноту, шляхом підписання Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Саме тому варто зупинитися на декількох основних інституціях та стратегіях, у рамках яких Україна та ЄС співпрацюють на сучасному етапі розвитку, а саме: Європейська політика сусідства, Eastern Partnership (або Східне партнерство), а також потрібно відзначити Консультативну місію ЄС. Також, важливо розглянути співпрацю і з точки зору законодавчого розвитку – тут я маю на увазі Угоду про Асоціацію Україна-ЄС, яка існує вже 8 років, і, що важливо, має завершити свою дію у 2024 році. Ця Угода важлива і тому, що саме ця рамка формувала і продовжує формувати, з одного боку, основні напрямки співпраці між акторами, а також вказує на необхідні зміни до законодавства України у різноманітних сферах. Виконання Угоди є і важливим аспектом для отримання статусу кандидата і, врешті-решт, повноцінного членства, до якого Україна активно прагне впродовж останніх 8 років.

2.1 Співпраця у рамках Європейської політики сусідства та Східного партнерства

Як вже було зазначено у першій частині роботи, однією з основних причин створення ЄПС стало розширення ЄС у 2004 році, що сформувало необхідність для більш ефективної та більш єдиної системи зовнішньополітичних стосунків між Європейським Союзом та сусідами ЄС, внаслідок політичної та економічної нестабільності тогочасної Східної Європи. Про фактор географічного сусідства було вказано і в преамбулі Плану Дій «Україна-ЄС», що підтверджує одну з причин появи ЄПС як інструменту зовнішньої політики ЄС.

Отже, основним інструментом роботи для функціонування Європейської політики сусідства стала імплементація спеціального Плану Дій, який підписувався між країнами та Європейським Союзом, в якому закладалися сфери та напрямки співпраці та необхідні структурні перетворення у законодавчій та інституційній сфері задля подальшого розвитку торговельно-економічних відносин та, потенційно, обговорення питання вступу цих країн у Європейський Союз. Україна підписала цей План Дій за каденції президента Ющенко у 2005 р [24]. Для нашої країни, цей План базувався також на Угоді про партнерство та співробітництво між Україною та Союзом, що було підписано у 1994 році. [5], і який формував відносини між Україною та ЄС за двох каденцій президента Кучми. Необхідність цього документу для України виходила з того, що після другої каденції президента Кучми і висловлення бажання суспільством до змін, необхідно було змінювати ставлення ЄС до України, як до потенційного члена. Про це також зазначає і Олександр Дергачов у своїй доповіді «Ukraine's Position on European Neighbourhood Policy (ENP) and Prospects for Cooperation with the EU»: «After the change of leadership in 2005 an attempt was made to speed up the development of European Ukraine and breakthrough in relations with the EU.» [47].

План Дій розглядав декілька аспектів відносин між Україною та ЄС, які були найбільш важливими для подальшої економічної інтеграції акторів та відкриття нових шляхів та каналів для покращення співпраці. Прикладом цього, є наприклад частина про функціонуючу ринкову економіку, в якій зазначалися необхідні кроки з боку України для повноцінної ринкової економіки, що мала на

той час пришвидшити вступ України у Світову Організацію Торгівлі (далі – СОТ), і, таким чином, спростити співпрацю з ЄС та відкрити новий канал співпраці через СОТ. Важливими аспектами Угоди були також вирішення митних питань у питанні створення нового митного законодавства, яке відповідає стандартам та законодавству ЄС. Такі ж питання стосувалися щодо гармонізації законодавства України та імплементацію стандартів ЄС у законодавство України, задля можливості підписання Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислових товарів (АСАА) тощо. Розглядалися також кроки у сферах державних закупівель, фінансового контролю, співпраця у сфері транспорту, енергетики, поглиблення співпраці щодо питань навколишнього середовища тощо.

Важливими аспектами Плану були також і питання реформ у політичних сферах. Наприклад, важливим була необхідність реформ у питаннях верховенства права – проведення реформи судової системи, правоохоронної системи, завершення адміністративної реформи, боротьба з корупцією тощо, що мало «Відповідно до міжнародних зобов'язань України та її стратегічної мети щодо подальшої європейської інтеграції Україна продовжуватиме внутрішні перетворення на основі зміцнення демократії, верховенства права, поваги до прав людини, принципу розподілу влади та незалежності суду, демократичних виборів відповідно до норм і стандартів ОБСЄ та Ради Європи» [24]. Моніторинг за виконанням Плану та Угоди про партнерство та співробітництво покладалося на Раду з питань співробітництва, Комітет з питань співробітництва та Комітет з питань парламентського співробітництва [5, с.271].

Однак, в цілому, цей План Дій був розкритикований як всередині українського суспільства, так і всередині ЄС, в контексті політики ЄПС як такої. Основними причинами негативного сприйняття було те, що у Плані були описані загальні кроки щодо покращення ситуації у питаннях, вказаних вище, однак чітких вимог чи кроків у більшості випадків вказано не було. Радше, були окреслені загальні напрямки роботи, де Україна мала напрацювати необхідні

зміни. Також основною проблемою стало і те, що План дій, як і Європейська політика сусідства не відповідав на питання потенційного вступу в ЄС, як для України, так і для інших країн Східної Групи (Грузія, Молдова). В контексті України, План Дій виступав радше як оновлення і доповнення до Угоди про партнерство та співробітництво, яка вже існувала і принципово не змінювала позицію нашої країни. Для українського ж суспільства цей План був сприйнятий негативно, оскільки внаслідок Помаранчевої революції був запит, як з боку влади на активнішу євроінтеграцію, так і були очікування на більшу підтримку з боку європейських інституцій. Однак, всередині провладної коаліції почалися внутрішні чвари та суперечки, що призвело до позачергових парламентських виборів і перемоги головного суперника президента Ющенка – В. Януковича, який сформував нову коаліцію і став прем'єр-міністром. Такі перестановки та проблеми не дали активно співпрацювати у напрямку євроінтеграції, а також погіршило ставлення з боку європейських держав до нашої. Тобто, такої країни, яка висловлює бажання, однак внаслідок політичної нестабільності усе ще не готова до повноцінного діалогу про вступ. Також, з тих речей, які створювали перепони у більш активній співпраці між Україною та ЄС на цьому етапі, можна також відзначити і зовнішньополітичний чинник у вигляді Російської Федерації, який хоч і не мав прямого впливу на рішення Європейського Союзу, однак можна припустити, що існували певні побоювання щодо негативної реакції від РФ у випадку занадто активної співпраці. Хоча, варто відзначити, що План Дій мав і позитивні аспекти: по-перше, він розглядався як «домашнє завдання», яке мало би наблизити та підготувати як Україну, так і українське суспільство до потенційного вступу в ЄС.

З точки зору дослідників зовнішньої політики Європейського Союзу, ЄПС та Плани дій сприймалися достатньо критично з декількох причин. По-перше, для багатьох дослідників, хоч ЄПС і ніби то базувалася на «спільних цінностях», в особливості з країнами Східної групи, однак, на той час ЄС не могли чітко сформулювати, які саме «спільні цінності» малися на увазі [51]. Таким, чином

дослідники висловлювали теорію, що ЄС розглядали ЄПС не як можливість для таких країн як Молдова, Україна чи Грузія підготуватися до потенційного вступу, а радше як через «партнерство» захистити кордони ЄС від нелегальної міграції, організованої злочинності тощо [41]. Негативно щодо Плану дій висловлювалися і експерти Лабораторії законодавчих ініціатив, які зазначали: «Навіть досить побіжний аналіз цього Плану дій свідчить про те, що сподівання української сторони на його збалансованість (у сенсі повноцінного врахування інтересів обох партнерів) не виправдалися. За окремими винятками, він більше скидається на нове “домашнє завдання” для України.» [25]. Основними недоліками експерти відзначають недостатню конкретність положень, можливість проведення реформ у настільки короткий час, а також, по суті, небажання ЄС, на той час, давати чітких перспектив для східних сусідів перспектив членства в Європейському Союзі. Це проявлялося у: «І хоча концепція не закриває остаточно перед Україною двері до ЄС, вона фактично “запроваджує мораторій” на обговорення цього питання протягом декількох наступних років – терміну виконання двостороннього Плану дій. Очевидно, це пов’язано з усвідомленням Європейським Союзом необхідності повноцінно інкорпорувати нових членів або принаймні оцінити наслідки найбільшого в його історії розширення, що є серйозним викликом для об’єднання.» [25].

Про невдачу Плану дій як політики прискорення вказував і Олександр Деркачов у своєму дослідженні. На його думку, ЄПС не мала особливого впливу, внаслідок своєї неефективності, оскільки ЄПС як політика не враховувала особливості кожної країни, яка співпрацювала в рамках цієї політики. Як зазначає дослідник: «ЄПС виявилася недостатньо ефективним інструментом для зменшення бар’єрів між членами ЄС і не-членами. Це також мало сприяє розвитку багатостороннього співробітництва, зокрема, між сусідніми країнами. У відносинах зі східноєвропейськими країнами ЄПС не працює як система, а функціонує як набір можливостей, які використовуються для формування реальних програм співпраці. У цьому відношенні ЄПС важливіша для Брюсселя,

ніж для його партнерів, тому що поки що для них це лише формальність.» [47]. Але, Дергачов вказує також і на негативні аспекти політичної ситуації тогочасної України, яка не сприяла для ефективної співпраці між Україною та ЄС. Також, важливим недоліком Плану Дій Дергачов вказує і те, що по суті, для східноєвропейських країн виконання Плану стало де факто формальністю, а не процесом, який дійсно мав привести країну до діалогу щодо вступу. Як зазначає Дергачов: «З іншого боку, якісного прориву у відносинах не відбулося. Значна частина Плану дій виконана формально або лише частково. Законодавча база розробляється, але закони неефективні та мають багато лазівок.» 47. Серйозною проблемою постало також і неможливість проведення адміністративної реформи, реформи місцевого самоврядування тощо. Завершує своє дослідження Дергачов тезою, що Україні знадобиться багато часу і ресурсів, аби виконати необхідні перетворення і змінити кооперацію на інтеграцію. Негативно про першу версію ENP висловлювався і Стівен Блокманс. У своєму огляді «The 2015 ENP Review: A policy in suspended animation» він вказує, що «стара версія ЄПС» з одного боку, не «стирала кордони» між країнами ЄС та сусідами, а створювала нові, бо вимоги реформування інституцій і гармонізації законів, при цьому, не надаючи чітких перспектив щодо членства у ЄС не давали необхідного імпульсу до змін, що, як наслідок, створювало ситуації, коли реформи були «половинчастими» або імплементувалися дуже повільно. Також, як відзначає дослідник: «На більш фундаментальному рівні старій ЄПС не вдалося подолати першопричини затяжних конфліктів у регіоні: бідність, відсутність освіти та безробіття.» 37. З іншого боку, на його думку, такі документи як Угода про Асоціацію та Поглиблена і всеохопна зона вільної торгівлі також не дали того впливу, який очікували представники ЄС, бо результати від них або все ще необхідно було чекати (як приклади автор наводить Молдову та Грузію) або взагалі призвели до «...навіть закінчився підбурюванням до насильства, як це сталося в Україні в 2013» [37].

Загалом, План дій в рамках ЄПС оцінювався радше негативно, аніж позитивно. Але, у 2015 році Високий представник з питань зовнішньої політики та безпеки Федеріка Могеріні представила перегляд Європейської політики сусідства у декількох ключових напрямках діяльності. Основними причинами перегляду пані Могеріні під час свого виступу назвала велику кількість проблем, з якими стикаються країни-сусіди, і, які починають впливати і на країни ЄС: «Нашою найбільш актуальною проблемою є стабілізація нашого сусідства. Конфлікти, тероризм і радикалізація загрожують усім нам. Але бідність, корупція та погане врядування також є джерелами незахищеності» [37]. Такими першочерговими сферами, де було необхідно працювати вже зараз в ЄС визначили сфери економічного розвитку, кооперації в енергетичній сфері, безпекові питання, міграція тощо. Також, важливими аспектами співпраці залишилися питання верховенства права, політичної та економічної стабільності регіону, демократії тощо. В Спільній заяві щодо перегляду ЄПС Також зазначається про продовження співпраці у питаннях гендерної рівності, боротьби з тероризмом та організованою злочинністю, впровадження ефективного адміністративного управління, питання екології тощо.

Важливою зміною варто відзначити і зміну сприйняття ЄПС всередині Європейського Союзу. Як зазначається спільному огляді ЄПС за 2015 рік, «...існував чіткий запит на зміни, з більш пристосованими, більш диференційованими партнерствами між ЄС та кожним із його сусідніх партнерів, щоб відображати різні амбіції, здібності та інтереси.» [57]. Таким чином, Європейський Союз переходять від ідеї, що ЄС відіграє головну роль у питаннях співпраці і по суті «спускає» вниз необхідні зміни у контексті демократії, ринкових відносин тощо, до більш рівних позицій між ЄС та країнами-сусідами, що дає можливість враховувати усі аспекти ситуації, які відбуваються у країнах, і, таким чином, дає більшу мобільність та гнучкість співпраці. Про зміну пріоритетів у питаннях кооперації та співпраці висловила і Високий представник під час презентації цих змін у ЄПС : «Ми повинні перейти від ідеї, що

Європейський Союз знаходиться в центрі в оточенні сусідніх країн, до ідеї нового партнерства, заснованого на співпраці.» [20]. Таким чином, зміна пріоритетів розвиває нинішні напрямки співпраці, а також, дає можливість поглянути на ті сфери, які ЄС потенційно міг оминати або вважати менш пріоритетними.

Можна сказати, що ЄС перейшов до політики «стабілізації» сусідніх регіонів – тобто, пошуку ефективних шляхів до співпраці у тих аспектах, де це необхідно найбільше. Таким чином, ЄС намагається відсунути проблеми від кордонів ЄС, шляхом утворення тісніших зв'язків з сусідами, допомагаючи там, де необхідно. В цілому, експерти відзначають, що цей перегляд має перспективи до більш спеціалізованого підходу до кожної з регіонів. Він має більше позитивних аспектів, аніж попередні ітерації ЄПС. Однак, для України цей перегляд принципово ситуації не змінив. Так, дослідження Українського незалежного центру політичних досліджень (УНЦПД) вважає, що перегляд проясняє питання боротьби з тероризмом, захистом кордонів тощо. Однак, для України, якій необхідна була допомога у питаннях військових реформ, зміни в Європейській політиці сусідства принципово нічого не змінювали, оскільки: «на сьогодні ЄС зосереджується на невійськових аспектах безпеки, приділяючи мало уваги своїм оборонним можливостям.» [10]. Як зазначає УНЦПД, для ЄС гарантом безпеки в Європі все ще залишається НАТО і що розширення військових видатків не очікувалося. Також, про позитивні аспекти у своєму огляді зазначає Стівен Блокманс, однак, у висновках він скептично ставиться до перспектив ЄПС як політики. Він вказує: «Заявлена потреба стабілізувати «вогняне кільце», яке оточує ЄС, означає прагматичний реалістичний підхід, який ще більше послабить відносини з сусідніми країнами до такої міри, коли наступник Комісії Юнкера I, можливо, захоче визнати, що він просто хоче проводити традиційну зовнішню політику, не прикидаючись під прапором так званої «Європейської Політики Сусідства.» [37].

Переходячи до співпраці у рамках політики Східного партнерства, варто відзначити, що Східне партнерство утворилося внаслідок перегляду Європейської політики сусідства (або ЄПС) на початку 2010-х. На той час, Європейський Союз вирішив змінити підхід до співпраці зі своїми сусідами, розділивши їх на дві географічні групи, задля кращого діалогу та співпраці між сусідами та ЄС. Задля цього, було утворено Східне партнерство для країн Східної Європи та Північного Кавказу, а також Середземноморський союз для країн Близького сходу та Північної Африки. Сама ініціатива була утворена у 2009 році за допомогою Польщі та Швеції.

Як вказано на сайті Кабінету міністрів України, основна відмінність Східного партнерства від ЄПС в тому, що: ««Східне партнерство» ґрунтується на двосторонньому співробітництві Європейського Союзу з державами-партнерами та багатосторонній взаємодії. Запровадження багатостороннього виміру політичного та експертного діалогу є однією з основних відмінностей «Східного партнерства» від Європейської політики сусідства.» [19]. Багатовимірність характеризується різними можливостями, які відкрило Східне партнерство для співпраці між ЄС та країнами, що стали членами цієї ініціативи, а саме:

1. Саміти голів держав ЄС та країн партнерів – проводиться раз на два роки
2. Засідання міністрів закордонних справ країн ЄС і країн-партнерів – проводяться раз на рік;
3. Платформи «Східного партнерства», що мають сприяти обміну досвідом щодо питань та сфер, в рамках яких працюють ці платформи: питання демократії, ефективного врядування та стабільності; економічна співпраця, а також питання економічної інтеграції України та ЄС; питання енергетичної безпеки; міжлюдські контакти (сюди відносять питання культури, освіти, інформаційного суспільства, медіа) – відбуваються щонайменше двічі на рік;
4. Робочі групи, які створені для покращення роботи платформ – працюють постійно [19].

Також існують декілька неформальних практик, які разом з формалізованими аспектами співпраці дають можливість державам та ЄС співпрацювати краще і ефективніше. Сюди відносять роботу Форуму громадянського суспільства, а також діалоги на рівні міністрів закордонних справ і на рівні парламентів. Сам ЄС визначає Східне партнерство як особливий вимір ЄПС для країн Східної Європи. Основне спрямування – «...має зміцнити та поглибити політичні та економічні відносини між Європейським Союзом, його державами-членами та шістьма «країнами-партнерами» Східної Європи та Південного Кавказу...» [48]. Останній серйозне оновлення цілей політики відбулося у 2017 році, коли було прийнято порядок денний під назвою «20 Deliverables for 2020». За цим документом, основними сферами, на які потрібно було сфокусувати свою увагу під час співпраці були: «

1. stronger economy – розуміється розбудова і посилення ринкової економіки шляхом допомоги малому та середньому бізнесу, привабленню інвестицій і створенню робочих місць у нових секторах економіки, збільшення торгівлі шляхом відкриття нових ринків;
2. stronger governance – розбудова демократичних інституцій і впровадження принципу good governance, впровадження антикорупційних структур, проведення судової та адміністративних реформ;
3. stronger connectivity – покращення інфраструктури, співпраця у питаннях енергетики, енергетичної ефективності, використання відновлювальних джерел енергії, питання екології тощо;
4. stronger society – покращення можливостей до мобільності людей та розбудова зв'язків та мереж між суспільствами та державами, в тому числі шляхом розвиванням освітньої політики, спрощенням мобільності для молоді. » [48].

В контексті цього документу були запропоновані декілька важливих кроків, для гармонізації законодавства та сфер країн-партнерів до стандартів ЄС – як, наприклад у питаннях економіки однією з важливих цілей поставили гармонізацію діджитал ринків, підтримка та впровадження ключових реформ у

судовій гілці влади тощо. Важливими аспектами документа стало впровадження нових ініціатив, що покликані або поглибити співпрацю у визначених сферах, як, наприклад розширення Транс'європейської транспортної системи (або TEN-T), або інтеграція ЄС та країн Східного партнерства у єдину систему з питань досліджень та інновацій, що має можливість покращити співпрацю у питаннях освіти [34]. Усі ці кроки покращують співпрацю України та країн партнерів, а також посилюють інтеграцію та кооперацію у цих сферах, що у свою чергу, наближає країни партнери до потенційного членства.

Загалом, робота Східного партнерства визначається як радше позитивна, як з боку України, так і з боку Європейського Союзу. Так, наприклад під час зустрічі міністрів закордонних справ у 2019 році з нагоди 10 річчя Східного партнерства, було вказано, що: «Протягом багатьох років Східне партнерство виявилось ефективною, стійкою, адаптованою та динамічною структурою. Вона слугувала для розвитку, адаптації до нових викликів, у тому числі для стабільності та стійкості, і зрештою для зміцнення наших взаємовигідних відносин. Східне партнерство було оновлено для підтримки досягнення ключових цілей глобальної політики, визначених Порядком денним ООН зі сталого розвитку до 2030 року та Паризькою угодою про зміну клімату, що також відображає переглянута Європейську політику сусідства, а також Глобальну стратегію ЄС.» [49]. Також варто відзначити і інфографіку від ЄС під назвою «Top 10 achievements of the Eastern partnership in the last 10 years», яка була також підготовлена в рамках 10 річчя ініціативи. Основними успіхами можна назвати впровадження безвізових режимів з декількома країнами-партнерами (Україна, Грузія, Молдова), підписання і імплементація Угод про поглиблену та всеохопну зону вільної торгівлі (DCFTA), що призвело до розширення торгівлі між країнами партнерами та Союзом, побудова нової інфраструктури, розширення мережі науковців, студентів та дослідників тощо [55].

Важливо також відзначити і декілька ініціатив, що стали можливими саме завдяки утворенню Східного Партнерства і які базуються саме на співпраці в

рамках цієї ініціативи. Так, наприклад у сфері підтримки малого та середнього бізнесу була створена ініціатива EU4Business, що сприяє розвитку економічної стабільності та росту економік країн-партнерів. Ініціатива також займається консультаційними послугами, як у питаннях розбудови бізнесу, так і у питаннях реформування законодавства [62]. Можна також відзначити і проекти EU4Climate та EU4Energy. В рамках цих проектів, країни Східного партнерства та ЄС співпрацюють у питаннях екології, кліматичних змін, інфраструктури та у питаннях стабілізації енергетичного сектору. Прикладами співпраці можна назвати допомога у питаннях розробки енергетичного та екологічного законодавства, побудова нових інфраструктурних проектів. Усі ці ініціативи зараз базуються на «20 Deliverables for 2020», однак, їх поступово доповнюють більш глобальними ідеями та документами, як, наприклад Порядок денний ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року. Таких ініціатив і програм було створено дуже багато, і вони працюють, як в сферах, що визначені пріоритетними в рамках Східного партнерства, так і в тих сферах, які необхідні для виконання вимог для вступу в ЄС (наприклад ініціатива EU4Digital).

В цілому, Східне партнерство стало радше позитивним етапом розвитку стосунків між Україною та ЄС, адже дав доступ до більш практичного виміру співпраці з Союзом у багатьох проблемних питаннях для нашої країни, як, наприклад питання екології, питання верховенства права тощо. До цієї ініціативи позитивно поставилися, як представники країн-членів ЄС (позитивно висловлювалися Франк-Вальтер Штайнмаєр, Бернар Кушнер, представники Чехії тощо), так і країни партнери висловлювали зацікавленість у новій ініціативі, що явно сприяло до співпраці в рамках Східного партнерства [73].

Однак, необхідно зазначити і той факт, що, так само, як і ЄПС, політика Східного партнерства мала суттєві недоліки. Країни Східного партнерства вважали, що ця ініціатива має прискорити вступ до Союзу, у випадку виконання вимог, але, внаслідок відсутності суттєвого руху на початку функціонування ініціативи, прогрес у реформах міг бути сповільненим, так само як було у рамках

ЄПС. Також, суттєвою проблемою можна назвати і те, що Східне партнерство не розглядалося Союзом таким чином, як на нього дивилися країни-партнери, що могло викликати непорозуміння та негативну реакцію між сторонами. Потрібно відзначити, що хоч Східне партнерство і було більш практичним, аніж ЄПС, однак вона об'єднує країни з різною політичною, економічною та географічною ситуацією, що може негативно впливати на співпрацю у рамках цієї ініціативи, а також ускладнювати формування спільної політики для усіх країн-партнерів. Про необхідність доповнення та покращення ініціативи також вказує і дослідження Київської школи економіки щодо ефективності Східного партнерства як ініціативи.

Але основною проблемою зараз для Східного партнерства, постає нерозуміння факту, яке майбутнє у ініціативи, внаслідок повномасштабної війни в Україні. Саме тому для існування цієї ініціативи важливо буде розробити нову спільну стратегію та доповнити вже існуючі рамки Східного партнерства, задля того, аби сформувати нові сфери для співпраці, а також, потенційно, створити нові можливості для пришвидшеного діалогу між країнами-партнерами і Союзом у питаннях потенційного членства в ЄС.

2.2 Співпраця у рамках Угоди про Асоціацію Україна-ЄС

Однак найбільш важливою рамкою співпраці між Україною та ЄС зараз можна назвати Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі – УА). Ця Угода формує основні стосунки між Україною та ЄС на шляху до потенційного статусу кандидата та потенційного членства у Європейському Союзі. Важливою ця Угода є також і тому, що вона стала головною, всеосяжною рамковою угодою, яка формує стосунки України та ЄС. Угода була підготовлена та обговорена у 2013 році, однак не була підписана за планом на саміті у Вільнюсі, внаслідок політики тогочасного президента В. Януковича та прем'єр-міністра М. Азарова. Однак, вона була підписана після подій Революції Гідності у 2014 році, за каденції президента П. Порошенка. Для розуміння, як саме ця Угода вплинула на стосунки України та ЄС, і які успіхи та невдачі відбулися

впродовж дії УА, необхідно розглянути що саме було прописано в Угоді, і як, в рамках цієї Угоди виконувалися її положення.

Угода умовно поділена на дві частини, політичну та економічну. Першочергово варто розглянути саме політичну частину, оскільки вона була важлива в контексті перетворення і реформування багатьох систем України. Вона була прийнята 21 березня 2014 року перед підписанням економічної частини. Більша частина Угоди складається саме з питань економічного співробітництва і торгівлі, однак важливими стали і вирішення питань політичної асоціації, наприклад встановлення верховенства права або проведення необхідних реформ.

Щодо політичних аспектів Угоди, в УА визначалося декілька аспектів, які мають бути виконані у політичній площині, задля політичної асоціації. Ці питання стосувалися безпеки, верховенства права, політичного діалогу між акторами тощо. Політичний діалог став дуже важливим аспектом угоди, в умовах необхідності реформування багатьох сфер політичного та державного життя в Україні, задля можливості доєднатися до ЄС. В рамках розділу про політичний діалог визначалося, що цілями є: поглиблення політичної асоціації, сприяння міжнародній стабільності, посилення співробітництва та діалогу між ЄС та Україною, поглиблення співпраці у сфері безпеки та оборони і сприяння принципам незалежності, суверенітету, територіальної цілісності і непорушності кордонів [31]. Таким чином, ми можемо сказати, що політичний діалог був спрямований на зближення у питаннях зовнішньої політики, безпеки, оборони. Для цього, Сторони мають продовжувати вже існуючі формати та формувати нові, для більш ефективної взаємодії. Такими форматами є, наприклад, Саміти Україна-ЄС, засідання Ради асоціації, Парламентського комітету асоціації, а також зустрічі на міністерському рівні, засідання експертів тощо. Також важливими питаннями в рамках політичного діалогу визначили питання співпраці у рамках СЗБП, співробітництво для проведення внутрішніх реформ в Україні, боротьба з тероризмом. Другим розділом УА, який можна умовно

назвати політичним, є розділ III, який присвячений питанням юстиції, свободи та безпекових питань. Цей розділ охоплює більше питань, однак їх можна об'єднати в декілька принципових аспектів, які направляли стосунки України та ЄС, а саме: встановлення принципу верховенства права в Україні, впровадження принципу good governance в управлінні, приведення законодавства України до стандартів та норм ЄС, а також співпраця у питаннях боротьби зі злочинністю та корупцією. Важливими аспектами співпраці також визначили і питання вільного руху осіб, співробітництво у сфері міграції, захист персональних даних тощо. Найбільш важливим на мою думку, в цьому розділі стала стаття про боротьбу зі злочинністю та корупцією, адже було визначено, які саме проблеми мають бути вирішеними першочергово:

1. незаконне переправлення через державний кордон нелегальних мігрантів, торгівля людьми і вогнепальною зброєю та незаконний обіг наркотиків;
2. контрабанда товарів;
3. економічні злочини, зокрема злочини у сфері оподаткування;
4. корупція як у приватному, так і в державному секторі;
5. підробка документів;
6. кіберзлочинність. [31]

Для розв'язання цих проблем, сторони, за Угодою, мають активніше співпрацювати, з залученням Європолу, а також співпрацювати за такими шляхами: обмін практиками, в тому числі щодо розслідувань, обмін інформацією відповідно до існуючих правил, активніший обмін персоналом та збільшений рівень навчання, а також збільшити рівень співпраці, пов'язаних із захистом свідків та жертв. Загалом, перші розділи Угоди щодо політичної співпраці були спрямовані на те, аби вчергове закріпити головні напрямки діяльності у політичній сфері, а саме: боротьба з корупцією, проведення необхідних реформ, впровадження верховенства права та ефективного управління тощо.

Економічна співпраця в рамках цієї Угоди стала дуже важливою, адже вона відкрила доступ для України до європейських ринків, а також прискорила

економічну інтеграцію України та Європейського Союзу. Економічна частина охоплює велику кількість сфер, в рамках яких Україна та ЄС мають або посилити співпрацю або інтегруватися одне з одним, задля наближення законодавства у певних сферах або задля створення спільного ринку. Сюди включають питання стосовно співпраці у рамках науки, екологічна співпраця, питання чесної конкуренції, митної політики, питання інфраструктури тощо. Виконання усіх вимог, які прописані в Угоді про асоціацію надасть можливість для багатьох секторів української економіки для посилення своїх позицій: транспорт, телекомунікаційні послуги, фінансові послуги, поштові і кур'єрські послуги тощо.

Це дозволило багатьом українським товарам вийти на європейський ринок без жодних перешкод. Економічними вигодами для України стало підвищення імпорту та експорту у відносинах з ЄС, перетворення ЄС на головного партнера України, а також збільшення обсягу зовнішньої торгівлі у деяких сферах. Також, з досягнень можна також відзначити і визнання еквівалентності багатьох сертифікатів у сфері санітарних та фітосанітарних заходів, що відкрило більше можливостей для сфери тваринництва та агропромисловості, було підписано Угоду про спільний авіаційний простір 4 тощо. Також, потрібно відзначити, що УА відкриває велику кількість можливостей для непрямого поглиблення співпраці, як, наприклад підписання угоди АСАА, або прийняття домовленостей, що покращать конкуренцію на спільному ринку. Однак, необхідно зазначити, що велика кількість питань щодо економічної інтеграції України усе ще знаходяться на розгляді або на етапі підготовки, що не дає повноцінної можливості використати усі блага Угоди. На це вказує і опитування Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, яке провели серед представників бізнесу. Так, у 2021 році, 36,9% вважають, що Угода вплинула позитивно на роботу підприємства, натомість 53,5% вважають, що Угода не вплинула. Однак, якщо ми розглянемо очікування від впливу Угоди, можна побачити, що 41%

вважає, що підприємство виграє від Угоди (однак, це є найнижчим рівнем, за усі роки досліджень) [29].

Основними ж органами, на які поклали моніторинг виконання та імплементацію УА, і, які були створені в рамках цієї Угоди, стали:

1. Саміт Україна-ЄС – це політичний діалог на найвищому рівні, який надає можливості головам ЄС та президенту України у форматі саміту обговорити загальний стан виконання Угоди, а також обговорення питань, що є важливими для обох сторін. Проводиться, як правило, раз на рік;
2. Рада асоціації – здійснює контроль і моніторинг виконання Угоди і переглядає її функціонування, а також вивчає усі питання, які виникають щодо Угоди. Засідання відбуваються щонайменше раз на рік, а також тоді, коли вимагають обставини. Саме на цьому рівні зустрічаються міністри;
3. Комітет Асоціації – надає допомогу Раді асоціації під час виконання нею своїх обов'язків, а також забезпечує безперервність відносин асоціації та належне виконання Угоди в цілому. Складається з представників міністерств ЄС та України, на рівні заступників; [18]
4. Парламентський комітет асоціації – це форум для членів Верховної Ради України і Європейського Парламенту для проведення засідань та обміну думками. Його засідання проводяться з регулярністю, яку він визначає самостійно. Складається членів ВРУ і членів Європарламенту;
5. Платформа громадянського суспільства – це платформа, з представників громадянського суспільства України та членів Європейського економічного і соціального комітету (ЄЕСК) для обміну думками. Може надавати рекомендації Раді асоціації, а також займається аналітикою та оцінкою виконання Угоди про асоціацію. [31]

Усі ці органи пов'язані між собою, і вони мають бути поінформовані, які ідеї пропонують Рада асоціації, аби інші структури могли подати своїм пропозиції або ідеї на розгляд. Така структура на нашу думку, є позитивною, адже вона надає можливість долучитися не тільки урядовим представникам, але і

представникам громадянського суспільства, що, у свою чергу, дає можливість впливати на процес прийняття рішення та робить його прозорішим. Можна відзначити і той факт, що ці органи спрямовані на покращення діалогу між Сторонами, що, у свою чергу, має допомогти ефективніше співпрацювати та обговорювати важливі питання та аспекти Угоди. Також, створення таких органів замінило органи, які існували в рамках Угоди про партнерство і співпрацю.

Потрібно також зазначити і про урядовий орган, який був створений задля координації процесу євроінтеграції, однак, який був створений поза рамкою Угоди. Ми маємо на увазі Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції (2014-2017), який у 2017 році трансформувався у Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції. Завданнями Офісу є: «організаційне, експертно-аналітичне, інформаційне забезпечення діяльності у сферах європейської та євроатлантичної інтеграції Кабінету Міністрів України, Прем'єр-міністра України та Віцепрем'єр-міністра України». Основною діяльністю цього офісу є координація органів виконавчої влади у питаннях виконання Угоди про асоціацію, а також різноманітних програм та рішень двосторонніх органів Україна-ЄС та Україна-НАТО, а також планування, моніторинг, оцінка та координація у питаннях євроатлантичної та європейської інтеграції [28].

Одним з методів моніторингу асоціації також виступає і «Пульс Угоди» - це система моніторингу реалізації плану заходів з виконання Угоди. В рамках цієї системи, населення та представники громадянського суспільства можуть слідкувати та перевіряти, як саме виконуються необхідні перетворення, в рамках Угоди про асоціацію. Якщо поглянути на процес виконання, то найбільший успіх Україна продемонструвала у питаннях гуманітарної політики, політичного діалогу, оборони та національної безпеки (89%), питань прав людини, юстиції та безпеки (88%) сфери державних закупівель та технічних бар'єрів у торгівлі (86%) тощо. Однак, існують і сфери, в яких Україна суттєво відстає та не прийняла

необхідні процедури. До таких сфер відносяться питання боротьби з шахрайством (24%), захисту прав споживачів (48%) тощо. Загальний прогрес виконання Угоди оцінюється у 63% [1], що є непоганим результатом, хоча, це вказує і на необхідність доопрацювання багатьох сфер, які залишалися поза увагу. Існує і такі проблеми щодо ухвалення рішень в рамках Угоди, що деякі прийняті закони можуть не працювати так, як задумано. Або ж, вони можуть блокуватися певними силами, як політичними партіями, так і неінституційними гравцями, як, наприклад питання реформування митниці.

Необхідно також розглянути деякі ініціативи та органи, які покликані допомогти у питаннях покращення співпраці щодо ключових сфер. Так, наприклад, в контексті імплементації політичних положень, варто відзначити роботу Консультативної місії ЄС в Україні (далі – КМЄС). Основною причиною започаткування роботи КМЄС стало необхідність реформування сфери цивільної безпеки (в особливості реформи поліції) після події Революції Гідності та загибелі «Небесної сотні». Як вказано на сайті КМЄС, основними цілями Місії є:

- Надання стратегічних консультацій щодо реформування сектору цивільної безпеки для розробки стратегій сектору цивільної безпеки;
- Підтримка імплементації реформ через надання практичних консультацій, тренінгів та реалізації інших проєктів;
- Співпраця та координація для забезпечення координації реформ між українськими та міжнародними партнерами. [27]

Найбільшою сферою підтримки та успіхів, за участі КМЄС відбулися у сфері поліції та внутрішньої безпеки. Так, завдяки підтримці та співпраці КМЄС з органами влади, була проведена реформа Національної поліції, впроваджено декілька важливих законопроєктів в сфері внутрішньої безпеки (як наприклад Закон «Про розвідку» або «Про запобігання та протидію домашньому насильству» у 2017 році) , де експерти КМЄС виступали як експерти. Також, з досягнень КМЄС можна відзначити і підтримка в реформі органів прокуратури,

а також судовій реформі [26], хоч ці реформи ще не завершені або перебувають на початковій стадії.

Також варто відзначити і програму під назвою Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу в Україні (або EUACI). Ініціатива спрямована на підтримку та розбудову антикорупційної політики та структур на різних рівнях – парламентському, інституційному та місцевому. Для цього EUACI визначило такі пріоритетні напрямки:

- посилення операційної та політико-правової спроможності державних органів, що відповідають за запобігання та боротьбу з корупцією;
- зміцнення спроможності Верховної Ради у контролі над процесом реформування і можливості контролювати законотворчість у цій сфері та покращувати законодавчу базу;
- розширення можливостей для громадянського суспільства та ЗМІ брати участь у боротьбі з корупцією. [2]

Окрім цього, EUACI задля впровадження антикорупційних структур на вище зазначених рівнях проводить такі заходи:

1. Інституційному – підтримує антикорупційні органи України (Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура тощо), надає експертну підтримку для підвищення професіоналізму, матеріально-технічне забезпечення тощо;
2. Парламентському – проведення спеціалізованих антикорупційних експертиз та експертних аналізів у сфері законодавства, створення Міжнародної антикорупційної консультативної місії з метою підтримки Комітету Верховної Ради України з питань запобігання та протидії корупції. В рамках цього виміру підтримують Комітет Верховної Ради України з питань запобігання та протидії корупції;

3. Місцевому – підтримка розслідувальної журналістики, громадянського суспільства (в тому числі організацій, виконують функції антикорупційних наглядачів), допомога у впровадженні спеціальних антикорупційних інструментів у містах. На місцевому рівні підтримують такі організації та громадських діячів як Bihus.Info, Слідство.Інфо, Стопкор, Наші гроші, Центр Протидії Корупції тощо, які займаються розслідуванням фактів корупції [22].

Таким чином, шляхом розвитку цих напрямків, у майбутньому антикорупційні інституції мають запобігати та розслідувати корупції у вищих ешелонах влади, парламентський комітет має здійснювати координацію антикорупційної політики, а на місцевому рівні громадські організації та діячі мають контролювати органи місцевої влади задля запобігання корупції.

Також, з великих ініціатив, Україна приєдналася до так званої European Green Deal, яка має на меті скорочувати викиди парникових газів. Цей курс був запроваджений у 2020 році, який спрямований не тільки на створення більш екологічної Європи, але і задля зменшення залежності від зовнішніх енергетичних ресурсів, в тому числі і енергоносіїв з Російської Федерації 46. В рамках European Green Deal (а також програми REPowerEU) пропонується прискорений перехід на відновлювальні джерела енергії, впровадження нових технологій, у сфері захисту довкілля та енергетики впровадження Європейського Кліматичного законодавства тощо. Таким чином, за розрахунками ЄС, до 2050 року Європа має дійти до нульового балансу парникових газів (тобто, аби з'явився баланс між вихлопами, які виробляються людською діяльністю та можливостями поглинути ці гази), а також від'єднати економічний ріст від використання ресурсів.

В рамках Угоди про асоціацію, Україна та ЄС досягли великої кількості досягнень. Так, наприклад, внаслідок проведення необхідних реформ, у 2017 році між Україною та Європейським Союзом був укладений Безвізовий режим, що надало можливість населенню України до мобільності та більш активного руху. Окрім цього, йде обговорення щодо укладання так званого «Промислового

безвізу» між Україною та ЄС, в рамках підписання вищезазначеної угоди АСАА. Такий безвіз надасть можливість українській промисловості отримувати необхідні сертифікати в Україні для постачання своєї продукції в ЄС. Це, у свою чергою, посилить конкуренцію всередині країни та за її межами, а також сприятиме залученню інвестицій та виробництву більш якісної продукції. Також, наявні і прогрес у реформах, які були необхідні для продовження співпраці, в особливості варто відзначити адміністративну реформу (реформа децентралізації), започаткування і впровадження антикорупційної реформи, проведення реформи поліції тощо.

Однак, існують і суттєві провали в рамках імплементації Угоди. Найбільшою проблемою для України усе ще залишається питання верховенства права, питання корупції, а також проблеми з ефективним управлінням. Як зазначають дослідники Вероніка Мовчан та Майкл Емерсон у роботі «Deepening EU-Ukrainian Relation: Updating and upgrading in the shadow of Covid-19», в Україні наявні суттєві проблеми у цих напрямках. Так, наприклад, щодо створення та роботи антикорупційних органів, дослідники вказують, що було створено велика кількість необхідних антикорупційних структур. Однак, ситуація з ними є неоднорідною, бо, наприклад НАЗК у 2020 отримали необхідні бази даних і агенцій, що підвищило їх ефективність. З іншого боку НАБУ стикається з постійними проблемами, в особливості щодо конституційності призначення голови, а Спеціалізована Антикорупційна Прокуратура досі не отримала голову (зараз САП має на посаді голови виконуючого обов'язків Максим Гришук). Апогеєм проблем антикорупційних інституцій, а також необхідності реформування судів стала Конституційна криза у 2020 році, коли судді Конституційного суду України визнали неконституційним рішення щодо обов'язкового е-декларування статків чиновниками [70], а також, після поновлення законодавства, що було відмінене, вимога закрити усі справи щодо брехливих декларацій. Загалом, як зазначають дослідники: «у той час як у 2019-2020 роках Україна завершила створення антикорупційних органів, їхня

ефективна діяльність постійно піддавалась загрозам чи підриву, а реформування сектору юстиції зупинялося. Реформа судової системи та відновлення довіри громадян до неї, мабуть, є одним із найстрашніших викликів країни» [50].

Щодо реформування судової гілки влади, вона була запущена у 2016 році, однак у 2019 процес зупинився. Як вказують дослідники: «Одним із аспектів цього є те, що правоохоронні органи є упередженими. Наприклад, групи вищих посадовців і багатих бізнесменів, схоже, користуються низьким рівнем підзвітності та високим рівнем незаконних привілеїв, тоді як інші не можуть мати певні права захищені... Іншим аспектом є високий рівень корупції... Судова система, поліція та державне управління значною мірою мають сприймається як найбільш корумповані установи в країні» [50]. Рівень довіри до судової гілки є неймовірно низьким (у 2020 році, за даними дослідження Фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва спільно з Центром Разумкова, баланс довіри недовіри до судової системи був (-62%), місцевим судам (-53%), Верховному Суду та Вищому антикорупційному суду (-42%), Конституційному Суду України (-36%) [33]), внаслідок постійних корупційних скандалів та заангажованих справ та судових рішень. Усі ці проблеми вказують на необхідність реформування судової гілки влади.

Питання управління стоїть гостро в контексті призначень на посади, внаслідок політизованості певних призначень або ж призначення без конкурсів, проведення публічних закупівель на конкурсній та конкурентній основі, чого часто не дотримуються, а також постійне підняття питань стосовно діяльності наглядових рад у державних органах, що створює додаткові проблеми для роботи як самих наглядових рад, так і державних підприємств в цілому.

Отже, Угода про асоціацію стала необхідною частиною євроінтеграційного процесу України. Завдяки цій Угоді, Україна отримала велику кількість можливостей та розвитку власної продукції та виходу на європейські ринки, що пожвавлює торговельні зносини між нашою країною та Європейським Союзом. Угода пришвидшила і питання перетворень у політичних сферах, в особливості

у питаннях впровадження антикорупційних політик, децентралізації управління, впровадження демократизації тощо. Потрібно відзначити і той факт, що Україна продовжує виконувати положення Угоди впродовж усіх 8 років, і функціонування Угоди є задовільним.

Однак, впродовж дії Угоди Україна стикалася з суттєвими проблемами на шляху до імплементації Угоди, що сповільнювало як процес реформування, так і виконання Угоди. Але, Угода про асоціацію стала необхідною ланкою для переходу від Угоди про партнерство та співпрацю та діалогу у рамках ЄПС та Східного партнерства до більш глибокої співпраці, як в політичному вимірі, так і в економічному. Це, своєю чергою, надає необхідні підвалини для подальшого надання статусу кандидата для України і, у майбутньому статусу повноцінного члена ЄС. Для цього, Україні потрібно провести необхідні реформи, в особливості у сфері верховенства права, що покращить ситуацію з багатьма аспектами українського політичного суспільства.

Розділ 3. Співпраця України та Європейського Союзу після початку повномасштабної війни в Україні

Але усі процеси євроінтеграції, в тому числі виконання Угоди про асоціацію, суттєво змінилися 24 лютого 2022 року, внаслідок повномасштабного наступу Російської Федерації на територію України. У цьому розділі ми розглянемо як саме Європейський Союз допомагає Україні у боротьбі проти агресора, а також розглянемо потенційні шляхи розвитку стосунків між сторонами, в контексті потенційного надання Україні статусу кандидата. Аналіз буде обмежуватися датою до 10 червня 2022 року. Варто також зазначити, що буде розглядатися підтримка саме Європейського Союзу як інституції, підтримка з боку країн-членів розглядатися не буде, оскільки в цьому випадку, розглядати обидва рівня підтримки напряду між собою не взаємопов'язані.

3.1 Підтримка і допомога Європейського Союзу після початку повномасштабної війни в Україні

Як вже було зазначено вище, Російська Федерація розпочала повномасштабний наступ на територію України 24 лютого 2022 року. Для України була необхідна будь-яка підтримка, в особливості економічна – надання коштів для підтримки економіки та військова – надання необхідних зразків зброї, для ефективної боротьби з окупаційними військами. Внаслідок відсутності спільної «європейської армії» під контролем Європейського Союзу, ЄС найбільшу підтримку надає саме у площині економічній, а також у політичній сфері. Необхідність економічної підтримки виражається у падінні економіки України, внаслідок знищення інфраструктури та падіння виробничих потужностей України, розбивання логістичних ланцюгів, а також у необхідності витратити суттєві кошти на військове озброєння. За даними дослідження KSE Institute, станом на 25 травня, прямі втрати становлять 3,1 трильйонів гривень (105,5 мільярдів доларів). Якщо також врахувати непрямі втрати (зниження рівня ВВП, припинення інвестицій, відтік робочої сили, додаткові витрати на соціальну підтримку та оборону) складають від 564 до 600 мільярдів доларів [17].

Для української економіки такі суми є колосальними, зважаючи також на те, що наша економіка також серйозно постраждала від пандемії Covid-19. Усі ці аспекти вказують на серйозну потреби України, як в контексті макрофінансової допомоги, так і з точки зору підтримки торгівлі.

Для підтримки України, ЄС виконав декілька кроків. Перше, що можна відзначити, це скасування з боку ЄС торговельних обмежень на український експорт наприкінці квітня 2022 року [8]. Були скасовані квоти, мита і антидемпінгові заходи, які були спрямовані на українську металургію. Зважаючи, що за даними Держстату, ЄС є головним торговельним партнером України, де загальний торговельний обсяг товарами складає 55,7 мільярдів доларів, частка експорту складає 26,8 млрд, імпорту 23,1 млрд [3]. Це рішення стало також важливим і з тої точки зору, що чорні метали складають найбільший відсоток експорту України до ЄС (13,5%). Таким чином, для України це надзвичайно важливе рішення, внаслідок того, що кордон з ЄС залишається єдиним способом для експортування української продукції не тільки в сам ЄС, але і на міжнародні ринки, в тому числі у країни Азії та Африки. Особливо це необхідно, враховуючи втрату узбережжя Азовського моря і факт мінування українського узбережжя Чорного моря, що закрило доступ до українських портів, через які відбувалася основна частина експорту, а саме приблизно 60% [9]. Це рішення спрощує експорт основних статей експорту України – металургійної продукції, а також продукти сфери сільського господарства і посилить рівень конкурентоспроможності українських товарів на ринках ЄС. Важливим в цьому аспекті став регламент від Європейської Комісії та Європейського Парламенту від 30 травня 2022 року, за яким для українських товарів скасовуються усі мита строком на рік. В рамках цього регламенту, ЄС вказує, що: «За таких виняткових обставин та для пом'якшення негативного економічного впливу російської загарбницької війни проти України необхідно прискорити розвиток більш тісних економічних відносин між Союзом та Україною з метою надання швидкої підтримки українській владі та населенню.

Тому необхідно і доцільно стимулювати торговельні потоки та надавати поступки у вигляді заходів з лібералізації торгівлі для всіх продуктів відповідно до прискорення скасування митних зборів у торгівлі між Союзом та Україною. » [59]. Цей регламент спрямований на лібералізацію усіх товарів українського походження. В рамках цього рішення, скасовуються усі мита на вищезазначені металургійні та сільськогосподарську продукцію, відміняються антидемпінгові мита, а також tariff-rate quotas та імпорتنих мит для усіх українських товарів. Це рішення, так само як і рішення від квітня 2022 року спрямовано на підтримку української промисловості, а також дає можливість Україні легше експортувати свою продукцію, що у свою чергу, дає можливість тримати економіку на плаву. Це також частково спросить і питання логістики, з точки зору прискорення експорту продукції і виключення потреби очікувати на узгодження багатьох документів тощо.

Окрім підтримки з точки зору прибирання мит на українську продукцію, варто відзначити і постійну фінансову допомогу з боку Європейського Союзу. Впродовж усіх трьох місяців війни, ЄС передавала декілька траншів як макроекономічної допомоги, так і допомога для біженців, підтримка бюджету, гуманітарної допомоги тощо. Так, з початку вторгнення, ЄС надала загалом 4,1 мільярдів євро для підтримки економіки України, а також соціальної та фінансової спроможності. Останній транш від Європейського Союзу відбувся у середині травня. Як зазначив високий представник Жозеп Боррель, 500 мільйонів євро ЄС виділить на військову допомогу Україні, а саме: «Наразі ми надаємо бронетехніку, танки, важку артилерію, боєприпаси – все те, що необхідно для такої війни» [12]. Також, в рамках фінансової підтримки України, ЄС екстрено ухвалив надання 1,2 мільярдів євро надзвичайної допомоги для України, і другий транш мав надійти до 20 травня [69]. Також, задля підтримки в економіці, на початку червня ЄС ухвалив створення нової програми – EU-Ukraine Business Matchmaking Platform. У рамках цієї платформи ЄС шукає способи допомогти Україні у питаннях експорту продукції, а також підтримки малого та середнього

бізнесу, а також його тіснішої інтеграції з бізнесом ЄС. Для цього, ЄС розробили план, в якому визначили такі кроки:

- Ідентифікувати нові логістичні ланцюги для експорту та імпорту продукції в та з України;
- Пошук нових партнерів у логістиці та міжнародній торгівлі;
- Обмін думками щодо рішень або ініціатив, спрямованих на зміну логістики та логістичних ланцюгів, а також адаптації інфраструктури для доставки необхідної спорядження та обладнання. [53]

Ця програма в основному фокусується на секторах, які пов'язані з логістикою (продажі, перевезення, збереження тощо), сільське господарство, а також сфера сировини (деревина, метал, мінеральні добрива, пальне тощо). Таким чином ЄС та Україна намагаються знайти нові точки дотику у сфері економічної інтеграції, задля того, аби наша країна мала змогу експортувати свою продукцію іншими шляхами, і, потенційно, поглибити економічну інтеграцію, як в рамках Угоди про асоціації, так і можливо розвиток інтеграції поза рамками Угоди.

Однак, фінансова та економічна допомога ЄС виражається не тільки з точки зору надання допомоги Україні грошима. Найбільш важливою допомогою для України стали економічні санкції проти Росії. На момент написання роботи, проти агресора було запроваджено шість пакетів економічних та політичних санкцій. Хочеться сконцентруватися на найбільш важливих пакетах, а саме на третьому, четвертому, п'ятому та шостому. Третім пакетом, що був прийнятий 2 березня, були заблоковані транзакції російського Центрального банку та заморожені його активи, відключення від системи SWIFT 7 банків РФ, закриття авіапростору з Російською федерацією, обмеження мовлення російських пропагандистських каналів (Sputnik та Russia Today), а також внесення ще декількох десятків фізичних осіб до санкційних списків [60]. Цей пакет був важливим з точки зору обмеження економічних можливостей Росії, бо заблокувало їх заощадження у європейських банках, а також стало важливим з символічної точки зору – це виражається у тому, що довгий час була розмова, що

відключення російських банків від SWIFT є неможливим, однак, третій пакет довів, що це можливо.

Четвертий пакет був важливий з точки зору закриття обхідних шляхів щодо імпорту товарів подвійного призначення (тобто товарів, які можуть бути використані у військовій промисловості), оскільки стало відомо, що деякі країни члени продавали такі товари, хоч це і було заборонено санкціями 2014 року [7]. Також було накладено ембарго на російську сталь, металургійні вироби, а також предмети розкоші [61]. Цей пакет боляче вдарив по промисловому комплексу Росії. Для військової промисловості стало неможливим виробляти новітні модифікації та види зброї, внаслідок неможливості замінити західні технології своїми. Для металургійної промисловості, таке блокування також створює велику кількість проблем з реалізацією продукції, внаслідок втрати європейського ринку.

П'ятим пакетом, що був прийнятий 8 квітня запровадив нові санкції, як персональні, так і секторальні. Секторальні санкції стосувалися: заборони імпорту вугілля і інших твердих енергоносіїв, заборона доступу російським суднам в порти ЄС, заборона російському та білоруському транспорту доступу в ЄС, заборона імпорту деяких товарів, заборона експортувати паливо для літаків, а також накладання заборони на криптогаманці [56]. Окрім цього було введено персональні санкції проти 200+ фізичних осіб, а також заборону на будь-які транзакції щодо чотирьох російських банків (в тому числі один з найбільших банків ВТБ). Цей пакет став важливим тому, що заклав один інституційних базисів відмови ЄС від російських енергоносіїв, знищило логістичні ланцюги для російського бізнесу та промисловості, що набагато ускладнило життя Росії.

Останнім, шостим пакетом санкцій, ЄС наклав ембарго на купівлю, імпорт або трансфер нафти та нафтопродуктів з Росії (однак тимчасово залишили дозвіл на імпорт через трубопровід), відключення від системи SWIFT додаткових банків, в тому числі і найбільший «Сбербанк», блокування усіх державних телеканалів Росії, розширення списку людей, яким заборонений в'їзд до ЄС.

Найбільш важливим в рамках цього пакету є заборона на купівлю нафти, адже 39% російської нафти та нафтопродуктів поставлялося саме в Європейський союз [58], що є суттєвою втратою для російського експорту. Важливим також є і відключення від системи SWIFT найбільшого російського банку «Сбербанк», що унеможливило швидкі процеси за банківськими платежами та розрахунками. Важливим аспектом також стало і заборона щодо страхування російських суден. Як зазначено в рішенні Європейської комісії: «Забороняється прямо чи опосередковано надавати технічну допомогу, посередницькі послуги або фінансову чи фінансову допомогу, пов'язану з транспортуванням, у тому числі шляхом перевезення з судна на судно, до третіх країн сирової нафти або нафтопродуктів походженням з Росії або які були вивезені з Росії.» [45]. Це серйозно вдарить по російському мореплавству, адже більшість морських транспортних засобів страхуються саме у ЄС або у Великій Британії, а без страхування більшість компаній відмовлятимуться від співпраці з російськими суднами.

Таким чином, декількома пакетами санкцій, російська економіка отримала серйозні удари, що у середньостроковій перспективі має повністю розвалити економічну стабільність Російської Федерації та фінансові і технологічні можливості, до утримання військового потенціалу, внаслідок відсутності фінансових потоків, розвалу логістичних ланцюгів та втрати суттєвої кількості західних компаній, що ставить під загрозу цілі сектори економіки, в особливості сектор послуг. Усі ці фактори мають примусити до пришвидшення завершення війни та повного виводу військ з території України, внаслідок неможливості продовження активних бойових дій, однак коли саме настане цей момент достеменно визначити неможливо. Також варто відзначити і те, що було заявлено про розробку нового, сьомого пакету санкцій [16], який, швидше за всього, буде спрямований на ембарго російського газу на територію ЄС, а також подальше посилення санкційного тиску на РФ.

Окрім цього, викликами для обох сторін стає питання зовнішньої та внутрішньої міграції – так, за даними агентства Frontex, з початку бойових дій, 5,3 мільйони українців виїхали з країни в ЄС, загальна ж кількість мігрантів сягає 7 мільйонів осіб [35]. За даними Міжнародної організації з міграції, станом на 23 травня 2022, кількість внутрішньо переміщених осіб знаходиться на позначці 7,1 мільйона осіб [66]. Така кількість біженців створює значний соціальний та економічний тиск на Україну. Для того, аби його зменшити, Європейський Союз вирішив допомогти, як за допомогою фінансових інструментів, так і на інституційному рівні. Так, наприклад, ЄС виділив 550 мільйонів євро на гуманітарні потреби для України, підтримку бюджету та невідкладну допомогу Україні [54]. Важливим рішенням також стає і продовження Asylum, Migration and Integration Fund, що надасть країнам ЄС потенційні 420 мільйонів євро додаткової допомоги для розміщення біженців з України [63]. Підтримка відбувалася і на законодавчому рівні, де Європарламент і ЄК активували Директиву тимчасового захисту, що має надавати прямий доступ для біженців до допомоги, а саме:

- право на проживання;
- доступ до ринку праці на умовах політики ринку праці держав-членів ЄС;
- доступ до забезпечення житлом;
- соціальна допомога;
- медична або інша допомога;
- діти та підлітки, яких не супроводжують батьки, мають право на призначення законних опікунів і на доступ до освіти. [6].

Необхідно відзначити, що на початку червня ЄС збільшив допомогу для України в рамках гуманітарної допомоги. Європейський Союз виділив ще 205 мільйонів євро, що доводить загальну кількість допомоги до 700 мільйонів євро [15].

Окрім цього, ЄС надає велику кількість допомоги у питаннях медичної допомоги, відновлення бійців, надання продуктів харчування, та необхідних

товарів та обладнання для порятунку життів – пожежні машини, машини швидкої допомоги, медичне обладнання тощо [6].

Необхідно відзначити і той факт, що ЄС як інституція, а також багато країн-членів ЄС вже заявили про готовність допомагати у відбудові міст, що постраждали внаслідок бойових дій на території України. В контексті цієї допомоги, Європейська комісія запропонувала створити спеціальний фонд «RebuildUkraine», який має координувати фінансові потоки, оптимізувати їх використання, а також надати можливість здійснювати моніторинг прогресу. З точки зору впливу на сам ЄС, у прес-релізі Комісії зазначається: «Воно буде закладено в бюджет ЄС, забезпечуючи таким чином прозорість, підзвітність і надійне фінансове управління цією ініціативою, з чітким зв'язком з інвестиціями та реформами. Він спирався б на досвід ЄС у рамках Механізму відновлення та стійкості, але був би адаптований до безпрецедентних викликів реконструкції України та супроводження її на її європейському шляху. Сам Механізм мав би специфічну структуру управління, яка забезпечувала б повну власність України.» [65]. Таким чином, це зменшить ризики нецільового використання коштів на відбудову з боку акторів, які бажають привласнити собі ці кошти. Відзначається і те, що велика кількість коштів з цього фонду буде спрямована на боротьбу з корупційними ризиками та на побудову в Україні верховенство права, що має зробити систему прозорішою та більш відкритою і має допомогти вирішити проблеми, які переслідують українську політику впродовж усього періоду незалежності.

Отже, ЄС підтримує Україну на усіх рівнях, намагаючись покрити потреби нашої країни у фінансовій, економічній або матеріальній підтримці. Разом з цим, Європейський союз допомагає інституційно, шляхом впровадження декількох важливих законопроектів та рішень, що мають або дати позитивний вплив у найближчий час або ж вже надає підтримку. Разом з цим, ЄС вже розробляє потенційні плани для допомоги у відбудові зруйнованих українських міст. За умови, що ресурси Європейського союзу будуть використані ефективно та

прозоро, це надасть можливість відновити та розбудувати промисловий потенціал України на новітній, модернізований рівень. Однак, для цього необхідно, з одного боку, створити прозорі інструменти надання допомоги і моніторингу її використання, а з боку нашої влади необхідно розпочати або завершити реформи у сфері верховенства права та антикорупційних структурах.

3.2 Надання статусу кандидата в члени ЄС для України і можливості подальшої співпраці

Однак, у довгостроковій перспективі, для стосунків України та ЄС найбільш важливим став факт можливого надання Україні статусу кандидата в члени Європейського Союзу. Про пришвидшення процедури вперше заговорили 28 лютого 2022 р., коли Президент України Володимир Зеленський разом з Головою Верховної Ради України Русланом Стефанчуком та Прем'єр-міністром України Денисом Шмигалем підписали заявку на членство України в ЄС а також Спільну Заяву [14]. Це рішення започаткувало прискорення обговорення питання надання Україні статусу кандидата. Вже на початку квітня, після візиту президентки Єврокомісії Урсули фон дер Ляєн, Україна отримала опитувальник, який необхідно було заповнити задля отримання статусу. Також опитувальники отримали Грузія та Молдова. Опитувальник складається з питань, що стосуються імплементації та відповідності країни Копенгагенським критеріям. Україна заповнила першу частину в максимально швидкі терміни, а саме 10 днів [32]. Друга частина була заповнена та передана представникам Європейського Союзу на початку травня. Необхідно пояснити, що взагалі таке статус кандидата у процесі інтеграції в ЄС. По суті, статус кандидата – це перехідний етап у процесі інтеграції між двосторонніми угодами про співпрацю або асоціацію та статусом повноцінного члена. Такий проміжний етап існує для того, аби:

1. Впевнитися, що потенційний член ЄС відповідає усім критеріям вступу – Копенгагенським критеріям, критеріям впровадження двосторонніх угод тощо;
2. Провести переговори щодо можливості вступу тієї чи іншої країни, а також зрозуміти, скільки займе у часі перехідний процес;

3. Перевірити на відповідність стандартам ЄС законодавство країни, яка бажає долучитися. [39]

Зараз статус кандидатів має 5 країн – Албанія, Північна Македонія, Чорногорія, Сербія та Туреччина.

Що саме дає Україні цей статус кандидата? По-перше, надання Україні статусу кандидата є важливим символічним кроком для України. Впродовж довгого часу, в Україні наявна висока підтримка вступу до ЄС, і один з піків можна спостерігати після початку повномасштабної війни. Так, за даними дослідження Соціологічної групи «Рейтинг», що було проведено, 91% населення виступало за вступ до Європейського союзу, що є абсолютним рекордом. Необхідно зазначити і той факт, що «Україна стане членом Євросоюзу за протягом одного-двох років, 23% – за п'ять років.» [30]. Такі цифри вказують на факт історично високої підтримки з боку українського суспільства, що у свою чергу, необхідно підтримати Європейському Союзу. Підтримка з боку ЄС важливо, бо у випадку не надання статусу кандидата зараз, це може суттєво підірвати рівень підтримки євроінтеграції та віри в Європейський Союз як головного партнера України. Це, у свою чергу, може призвести Україну до відходу від подальшої євроінтеграції. Також надання статусу кандидата дає чітке розуміння подальшого майбутнього країни, адже статус кандидата, за умови подальшої співпраці у реформуванні необхідних сфер, надає доступ до статусу повноцінного члена в ЄС. Таким чином, символічна функція статусу кандидата виражається у двох головних речах – перша це консолідація суспільства України, в контексті продовження реформування системи задля інтеграції у спільний європейський простір. Друга причина – надання статусу кандидата остаточно визначає майбутнє країни, не тільки з боку України, але і з боку ЄС на найближче майбутнє.

Іншим позитивним аспектом, який нам потенційно надає статус кандидата, є матеріальна підтримка та посилення допомога у реформуванні. По-перше, Україна завдяки цьому зможе залучати більше фінансових ресурсів, для

необхідної відбудови країни. Разом з цим, відбудову можна поєднати з модернізацією економіки та адаптацією нашої економіки та інфраструктури до вимог членства. Прикладами цього є модернізація українських підприємств і призведе до збільшення їх ефективності, а також екологічності, внаслідок перебудови за екологічними нормами ЄС, в особливості Європейським Зеленим Курсом. Відзначити також можна і потенційний перехід від радянської інфраструктури до європейських стандартів інфраструктури - наприклад у залізниці) тощо. Разом з цим, надання статусу кандидата також надає можливість для того, аби завершити необхідні реформи. Це впливає з одного боку, з публічного запиту від суспільства, а з іншого – внаслідок потреби залучення інвестицій для відбудови. Усі ці умови потребують проведення або завершення реформ, про які говорилося у другому розділі роботи – встановлення верховенства права, шляхом проведення судової реформи, завершення впровадження антикорупційної реформи та впровадження прозорого та ефективного управління тощо. Завершення цих процесів створить умови не тільки для інвестицій з боку країн-членів ЄС та інституцій Союзу, це створить підґрунтя для інвестицій від західних компаній та появи нових українських програм.

Потрібно також відзначити, що хоч багато держав ЄС відкрито підтримали надання Україні статусу кандидата і якомога швидший рух до надання нам членства - як наприклад прем'єр-міністр Ірландії [13] або країни Балтії [23]. Однак, вже зараз можна побачити, що деякі країни ЄС починають виступати проти прискорення вступу України до ЄС або надання статусу кандидатами. Найбільшими скептиками називають Австрію, Францію та Нідерланди [11], однак суттєві проблеми може створити і Угорщина, як один з головних противників України у ЄС. Натомість агентство Bloomberg вказує, що основними опонентами вступу України до ЄС є Данія та Нідерланди [67]. Основними причинами Данія називає те, що Україна не повністю відповідає

необхідним критеріям вступу, в особливості у питаннях верховенства права, захисту прав людини, захисту меншин тощо.

Формування такого потенційного лобі створює суттєві проблеми для швидкого надання статусу кандидата Україні, оскільки країни на різних інституційних рівнях можуть виступати проти, а також вносити у публічний простір негативні заяви або пропозиції, які ускладнюватимуть для України процес отримання статусу кандидата. Як приклад таких заяв, можна навести заяву канцлера Австрії Карла Негаммера, який заявив, що «На такому етапі швидкий повний вступ до Європейського Союзу все одно не може бути актуальним... Мало уваги приділяється практичним варіантам, які забезпечують тісні зв'язки з ЄС у багатьох сферах та зміцнюють Україну економічно. Але це саме те, що зараз потрібно. Тому я також підтримав цікаву ідею президента Франції Макрона про створення "європейської політичної спільноти» [21]. Йдеться про пропозицію президента Франції Емманюеля Макрона, який запропонував створити паралельну структуру до статусу кандидата, яка має забезпечити підготовку надання цього статусу.

Однак, ця пропозиція була сприйнята негативно українським політичним керівництвом та деякими країнами-членами ЄС. По суті, пропозиція президента Франції виглядає як спроба відкласти питання інтеграції України до ЄС якомога далі. На нашу думку, ця позиція є хибною, оскільки це принесе невдоволення всередині українського суспільства, адже постане питання: «За що ми боремося, якщо наше прагнення не знаходить відповідної підтримки?». Така позиція також може створити і негатив всередині ЄС, в особливості у країн, які відкрито і прямо підтримують Україну і її прагнення вступити в ЄС – країни Балтії, Польща, Ірландія, Чехія тощо.

Також, важливо наполягати саме на статусі кандидата і не приймати пропозицію щодо статусу потенційного кандидата. Формально, цей статус надається країнам, які чітко висловлюють бажання вступити в ЄС, однак усе ще не можуть називатися кандидатами, з різноманітних причин. Прикладами таких

країн є Боснія та Герцеговина, а також Косово [39]. Такий статус не приблизить Україну до вступу, лише створить новий статус, який по суті, нічим не відрізняється від тої ситуації, яку ми маємо зараз. Тому, для того аби змінити і переконати країни-скептиків, Україні необхідно буде показати, що вона готова довести до кінця ті зміни, які залишилися, а також показати, що демократія не зникне під приводом «воєнного стану і необхідності». Позитивним аспектом для України можна відзначити і той факт, що рішення про надання статусу кандидата надається з огляду на висновки Європейської комісії та Європейського Парламенту. Європарламент вже рекомендував країнам-членам та головам уряду надати Україні статус країни-кандидата [68]. Ця рекомендація також направляється Раді Європейського союзу та Високому представнику з питань зовнішньої політики. Однак, більш важливим стане рішення саме Європейської комісії, який має бути об'єктивним і який має більший вплив на рішення щодо надання статусу кандидата.

Надання статусу кандидата створить позитивні умови не тільки для України, але і для ЄС. По-перше, це позитивний репутаційний імідж для Європейського Союзу, бо це покаже ЄС як інституцію, що готова захищати демократичні цінності. По-друге, шляхом поглибленої економічної співпраці, європейські економіки зможуть, як і українська, формувати нові робочі місця і, як наслідок стимулювати власні економіки. Внаслідок цього, українська економіка зможе швидше відновитися після руйнування, а європейська економіка матиме змогу знову наростити зростання та кількість виробленої продукції.

Таким чином, ми можемо сказати, що Європейський Союз активно допомагає Україні у боротьбі проти Російської Федерації на різних рівнях співпраці, як матеріально, шляхом надання необхідного озброєння або устаткування, так і інституційно, шляхом впровадження нових ініціатив та політик, які спрямовані на підтримку економіки України, а також задля вирішення питань гуманітарного характеру.

Разом з цим, саме зараз існує історичний момент для надання Україні чіткого сигналу щодо повноцінної підтримки з боку ЄС європейського напрямку України. Надання статусу кандидата остаточно закріпить рух України до Європейського Союзу та покаже як українському суспільству, так і світу, що ціна, яку платить Україна у цій війні, матиме сенс в контексті вступу в ЄС, хоча для цього Україна має структурні перетворення.

4. Висновки

Отже, стосунки України та Європейського Союзу пройшли довгий шлях через велику кількість етапів, як у питанні встановлення і розвитку двосторонніх стосунків, так і у питанні розвитку загальної рамки зовнішньої політики Європейського Союзу. Європейський Союз як інституція впродовж двадцять першого століття створила та впровадила велику кількість різноманітних політик та ініціатив, аби мати спільну зовнішню політику для усіх країн-членів, а також аби спростити та впорядкувати співпрацю з країнами-сусідами та важливими партнерами. Однак, ефективність такої кількості різноманітних ініціатив та політик є нерівномірною. Деякі з цих політик працювали більш ефективно, як наприклад Угода про асоціацію, які спонукають країни, які бажають вступити до ЄС впроваджувати необхідні зміни. Європейська політика сусідства, навпаки, не спрацювала так, як розраховували укладачі, внаслідок чого вона по суті не має серйозного впливу на формування зовнішньої політики ЄС. А ініціатива Східного партнерства хоч і мала позитивні результати, однак буде переглянута Європейським Союзом, внаслідок суттєвих змін, які відбулися через повномасштабну війну між Україною та Російською Федерацією.

Впродовж цього шляху, найбільшій співпраці Україна та Європейський Союз досягли через укладання і впровадження Угоди про асоціацію, яка запустила суттєві зміни в Україні, як в економічній, так і в політичній площині. Виконання Угоди створило можливість для вільного руху товарів, людей тощо, розпочало процес реформування багатьох сфер життя, які необхідно потребували змін. Угода про асоціацію також відкрило нові можливості для співпраці з ЄС через різноманітні ініціативи та політики – EU4Digital, EU4Business, робота Консультативної місії ЄС, а також впровадження навіть тих політик, які не були передбачені Угодою про асоціацію, але є важливим для глибшої інтеграції України та Європейського Союзу як, наприклад Європейський зелений курс. Однак, попри високі успіхи у багатьох сферах, що надало нам багато позитивних аспектів, Україна суттєво відстає у важливим реформах – в особливості у

питаннях верховенства права, впровадження антикорупційних структур, реформи судової системи тощо. Такі негативні тенденції створюють суттєві перешкоди у питаннях співпраці з ЄС, формує невдалий імідж для нашої країни та ускладнює процес інтеграції. Тому, важливо перестати оминати проблеми у цих сферах і довести реформи у вищезазначених сферах до кінця.

Разом з цим, перспективи розвитку стосунків між Україною та ЄС є дуже високими, особливо в контексті потенційного статусу кандидата для України. У випадку отримання статусу кандидата для України, це відкриє великий потенціал для подальшої співпраці та спільного розвитку України та ЄС, а також остаточно визначить та закріпить для обох сторін курс України до ЄС. Статус кандидата відкриє шлях для подальшої економічної та торговельної співпраці, і дає змогу як Україні, так і ЄС відмежуватися від впливу Росії на європейський континент. Також статус кандидата стане остаточною для визначення курсу України з точки зору закріплення потенційних переговорів щодо членства і повного відходу України з орбіти впливу Росії.

Однак, для нашої влади необхідно розуміти, що статус кандидата це не тільки про нові можливості для відбудови країни після війни, але і велика кількість обов'язків, які ми маємо взяти на себе і виконати, аби дійсно мати шанс на інтеграцію у спільний європейський простір. В цьому сенсі Україна має продовжувати активно працювати у питаннях впровадження антикорупційних інституцій, проведення реформ для впровадження верховенства права, а також завершення вже існуючих реформ, які не були доведені до кінця або виявилися недостатньо ефективними. Важливо це як з точки зору отримання статусу кандидата, так і для того, аби простіше отримувати фінансову допомогу та інвестиції на відбудову країни, що буде дуже цінним ресурсом. Таким чином, Україні необхідно отримати статус кандидата тут і зараз, однак не забувати, що з цим статусом прийде як багато можливостей, так і багато нових вимог і відповідальності.

Список використаних джерел і літератури:

1. Аналітика за роками | Пульс Угоди. Пульс Угоди. URL: <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/a/year/all>
2. Боротьба з корупцією | Про EUACI. ... URL: <https://euaci.eu/ua/who-we-are/about-programme>
3. Бюлетень стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2021 році. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=6b2412a2-219c-4aa9-b4ef-87f9690e520f&title=BiuletенPotochnogoStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTas>
4. Верховна рада ратифікувала Угоду про спільний авіапростір з ЄС. Суспільне новини. URL: <https://suspihne.media/207873-verhovna-rada-ratifikuvala-ugodu-pro-spilnij-aviaprostir-z-es/>.
5. Гнатюк М., Малик Я., Прокопенко Л. Відносини з Європейським Союзом та процес європейської інтеграції України. Міленіум, 2009. 782 с.
6. Допомога ЄС Україні. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine_uk
7. Економічна правда. Діряве ембарго. Як Росія обходить санкції на імпорту зброї. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/22/686100/>
8. Економічна правда. ЄС скасує всі торговельні обмеження для України. Хто від цього може виграти?. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/05/2/686503/>
9. Економічна правда. Мінус 60% експорту і сотні мільйонів доларів: скільки може втратити Україна через морські “навчання” РФ. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/02/11/682281/>

- 10.Європейська безпека на порозі змін. Висновки для України. Український незалежний центр політичних досліджень. URL: <http://www.ucipr.org.ua/ua/med-a/research-updates/vropeyska-bezpeka-na-poroz-zm-n-visnovki-dlya-ukra-ni>
- 11.Європейська правда. Бій за кандидата: хто блокує заявку України на членство в ЄС. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/3/7140596/>
- 12.Європейська правда. Боррель розповів, на яку зброю для України підуть нові 500 млн євро від ЄС. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/05/16/7139497/>
- 13.Європейська правда. Прем'єр Ірландії підтримав прискорений вступ України в ЄС. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/6/7140691/>
- 14.Європейська правда. Україна офіційно спрямувала у Брюссель заявку на членство в ЄС. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/28/7134934/>
- 15.ЄС виділить додаткові 205 млн євро на гуманітарну допомогу для України. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/9/7140919/>.
- 16.ЄС розпочав роботу над сьомим пакетом антиросійських санкцій. Суспільне новини. URL: <https://suspilne.media/246752-es-rozpocav-robotu-nad-somim-paketom-antirosijskih-sankcij/>.
- 17.Загальна сума прямих збитків інфраструктури вже перевищує \$105.5 млрд. Kyiv School of Economics - KSE. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-infrastrukturi-vzhe-perevishhuye-105-5-mlrd/>.
- 18.Кабінет міністрів України - Комітет асоціації. Головна | Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu/dvostoronni-organi-asociaciyi-ukrayina-yes/komitet-asociaciyi>

19. Кабінет Міністрів України - Східне партнерство. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/shidne-partnerstvo>
20. Кабінет Міністрів України - ENP Review: stronger partnerships for a stronger neighborhood. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/248645424>
21. Канцлер Австрії не бачить швидкий вступ України до ЄС. Натомість пропонує «підготовчу зону» | Громадське телебачення. URL: <https://hromadske.ua/posts/kancler-avstriyi-ne-bachit-shvidkij-vstup-ukrayini-do-yes-natomist-proponuye-pidgotovchu-zonu>
22. Компоненти | EUACI. ... URL: <https://euaci.eu/ua/what-we-do/components/>
23. Литва наполягатиме на швидкому вступі України до ЄС | DW | 16.03.2022. DW.COM. URL: <https://www.dw.com/uk/lytva-napoliahatyme-na-shvydkomu-vstupi-ukrainy-do-yes/a-61151648>
24. План дій "Україна - Європейський Союз" : План Європ. Союзу від 12.02.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text
25. ПЛАН ДІЙ УКРАЇНА-ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ТА ЙОГО ЗАКОНОДАВЧА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ. Лабораторія законодавчих ініціатив. URL: <https://parlament.org.ua/2005/03/15/plan-dij-ukrayina-evropejskij-soyuz-ta/>
26. Прогрес у реформуванні – EUAM Ukraine. EUAM Ukraine. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/our-mission/progress-in-reform/>
27. Про нас – EUAM Ukraine. EUAM Ukraine. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/our-mission/about-us/>
28. Про Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції : Постанова Каб. Міністрів України від 04.10.2017 р. № 759 : станом на 21 лип. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/759-2017-п#Text>
29. Спрощення процедур торгівлі в Україні 2021. Частина 4. Угода про асоціацію, перешкоди ЗЕД та Дія.Бізнес. Інститут економічних досліджень

- та політичних консультацій. URL:
<http://www.ier.com.ua/ua/publications/reports?pid=6871>
- 30.Сьоме загальнонаціональне опитування: Україна в умовах війни (30-31 березня 2022). Соціологічна група Рейтинг. URL:
https://ratinggroup.ua/research/ukraine/sedmoy_obschenacionalnyu_opros_ukraina_v_usloviyah_voyny_30-31_marta_2022.html
- 31.Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода Україна від 27.06.2014 р. : станом на 30 листоп. 2015 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
- 32.Україна надала Єврокомісії першу частину опитувальника для членства в ЄС. Суспільне новини. URL: <https://suspilne.media/229990-ukraina-nadislala-evrokomisii-persu-castinu-opituvalnika-dla-clenstva-v-es-stefanisina/>.
- 33.Українці не довіряють судовій системі і новим антикорупційним органам. Головна - Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва. URL:
<https://dif.org.ua/article/ukraintsi-ne-doviryayut-sudoviy-sistemi-i-novim-antikoruptsiynim-organam>
- 34.20 Deliverables for 2020. Home - Consilium. URL:
<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/20-deliverables-for-2020/>
- 35.5.3 million Ukrainians have entered EU since the beginning of the invasion. Frontex | European Union Agency. URL: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/5-3-million-ukrainians-have-entered-eu-since-the-beginning-of-the-invasion-HbXkUz>
- 36.Bindi F. European Union Foreign Policy: A Historical Overview. The foreign policy of the European Union: Assessing Europe's role in the world. Washington, D.C, 2010. P. 13–41.

37. Blockmans S. The 2015 ENP Review: A policy in suspended animation. CEPS – Leading Independent Think Tank on European Policies. URL: <https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2015/12/SB%20ENP%20Review%20CEPS%20Commentary.pdf>
38. Cameron F. An Introduction to European Foreign Policy. Routledge, 2012. URL: <https://doi.org/10.4324/9780203128053> (date of access: 16.06.2022).
39. Candidate Countries. European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/environment/enlarg/candidates.htm>
40. Casier T. The European Neighborhood Policy: Assessing the EU's Policy toward the Region. The Foreign Policy of the European Union Assessing Europe's Role in the World. Washington, D.C, 2010. P. 99–119.
41. Castan Pinos J. The Conflicting Aims of the European Neighborhood Policy and its Secondary Effects. Journal of Borderlands Studies. 2014. Vol. 29, no. 2. P. 133–146. URL: <https://doi.org/10.1080/08865655.2014.915703>
42. Common foreign and security policy (CFSP). EUR-Lex – Access to European Union law. URL: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/foreign_security_policy.html
43. Common security and defence policy. European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/159/common-security-and-defence-policy>
44. Consolidated version of the Treaty on European Union. EUR-Lex – Access to European Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12012M/TXT>
45. Council decision (CFSP) 2022/884 of 3 June 2022 amending Decision 2014/512/CFSP concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine. EUR-Lex – Access to European Union law. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2022.153.01.0128.01.ENG&toc=OJ:L:2022:153:TOC.

46. Delivering the European Green Deal. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_en
47. Dergachov O. Ukraine's Position on European Neighbourhood Policy (ENP) and Prospects for Cooperation with the EU. Головна: FES Ukraine & Belarus. URL: http://www.fes.kiev.ua/Dokument/der_enp.pdf
48. Eastern Partnership. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/european-neighbourhood-policy/eastern-partnership_en
49. Eastern Partnership foreign ministers' meeting: Chair's conclusions on the occasion of the Eastern Partnership 10th Anniversary. Home - Consilium. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/05/13/eastern-partnership-foreign-ministers-meeting-chair-s-conclusions-on-the-occasion-of-the-eastern-partnership-10th-anniversary/>
50. Emerson M., Movchan V. Deepening EU-Ukrainian Relations: Updating and upgrading in the shadow of Covid-19. Third edition. Understanding Association Agreements between the EU and Ukraine, Moldova and Georgia – Home. URL: <https://3dcftas.eu/publications/deepening-eu-ukrainian-relations-updating-and-upgrading-in-the-shadow-of-covid-19.-third-edition>
51. Europeanizing or Securitizing the 'outsiders'? Assessing the EU's partnership-building approach with Eastern Europe. Wayback Machine. URL: <https://web.archive.org/web/20091010034624/http://www.esrcsocietytoday.ac.uk/ESRCInfoCentre/Minisite/widereurope/index.html>
52. European Union Rule of Law Mission in Kosovo. EULEX. URL: <https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,16>
53. EU-Ukraine Solidarity Lanes Business Matchmaking Platform. EU-Ukraine Solidarity Lanes. URL: <https://eu-ua-solidarity-lanes.seu.b2match.io/>
54. Factsheet: EU solidarity with those fleeing. European Commission. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_22_1690

55. Factsheet: Top 10 Achievements of the Eastern Partnership in the last 10 years. Consilium. URL: https://www.consilium.europa.eu/media/44408/factsheet_eap_10years_2019_en_0.pdf
56. Fifth package of sanctions in view of Russia's military aggression against Ukraine: EU adopts restrictive measures against an additional 217 individuals and 18 entities. Consilium. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/04/08/fifth-package-of-sanctions-in-view-of-russia-s-military-aggression-against-ukraine-eu-adopts-restrictive-measures-against-an-additional-218-individuals-and-18-entities/>
57. Joint Communication on ENP Review. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/joint-communication-enp-review_en (date of access: 16.06.2022).
58. Oil Market and Russian Supply – Russian supplies to global energy markets – Analysis - IEA. IEA. URL: <https://www.iea.org/reports/russian-supplies-to-global-energy-markets/oil-market-and-russian-supply-2>
59. Regulation (EU) 2022/870 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2022 on temporary trade-liberalisation measures supplementing trade concessions applicable to Ukrainian products under the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. EUR-Lex – Access to European Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/870/oj>.
60. Russia's military aggression against Ukraine: EU bans certain Russian banks from SWIFT system and introduces further restrictions. Consilium. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/02/russia-s-military-aggression-against-ukraine-eu-bans-certain-russian-banks-from-swift-system-and-introduces-further-restrictions/>

61. Russia's military aggression against Ukraine: fourth EU package of sectoral and individual measures. Consilium. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/15/russia-s-military-aggression-against-ukraine-fourth-eu-package-of-sectoral-and-individual-measures/>
62. Support. EU4Business. URL: <https://eu4business.eu/support/> (date of access: 16.06.2022).
63. The EU response to the Ukraine refugee crisis | News | European Parliament. European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/world/20220324STO26151/the-eu-response-to-the-ukraine-refugee-crisis> (date of access: 16.06.2022).
64. Treaty of Lisbon. *EUR-Lex – Access to European Union law*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT&qid=1645308349114>
65. Ukraine: Commission presents plans for the Union's immediate response to address Ukraine's financing gap and the longer-term reconstruction. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_3121
66. Ukraine – Internal Displacement Report – General Population Survey Round 5 (17 May 2022- 23 May 2022) | DTM. Welcome to DTM | DTM. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine---internal-displacement-report---general-population-survey-round-5-17-may-2022-23>
67. Ukraine Likely to Win Initial EU Backing for Path to Membership. Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-06-09/ukraine-likely-to-win-initial-eu-backing-for-path-to-membership>.
68. Ukrinform. Європарламент рекомендуватиме лідерам ЄС надати Україні статус кандидата. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3502015-evroparlament-rekomenduvatime-lideram-es-nadati-ukraini-status-kandidata.html>

- 69.Ukrinform. ЄС до 20 травня надасть Україні другий транш макрофінансової допомоги на €600 мільйонів. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3481448-es-do-20-travna-nadast-ukraini-drugij-trans-makrofinansovoi-dopomogi-na-600-miljoniv.html>
- 70.Ukrinform. КСУ визнав неконституційною кримінальну відповідальність за недостовірне декларування - джерело. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3124929-ksu-viznav-nekonstitucijnou-kriminalnu-vidpovidalnist-za-nedostovirne-deklaruvanna-dzerelo.html>
- 71.Verona N. The New EU Foreign Policy under the Treaty of Lisbon. The Foreign Policy of the European Union Assessing Europe's Role in the World. Washington, D.C, 2010. P. 41–51.
- 72.What the European Commission does in international relations. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does/international-relations_en (date of access: 16.06.2022).
- 73.Łapczyński M. The European Union's Eastern Partnership: Chances and Perspectives. CAUCASIAN REVIEW OF INTERNATIONAL AFFAIRS. 2009. Vol. 3, no. 2. URL: https://www.researchgate.net/publication/26622989_The_European_Union's_Eastern_Partnership_Chances_and_Perspectives.

АНОТАЦІЯ

Дипломної роботи

Тема Стратегії зовнішньої політики ЄС в рамках євроінтеграції України

Студент(ка) Алімов Антон Васильович

Рік навчання, факультет ФСНСТ-4

Науковий керівник Чабанна М.В., доктор політичних наук, доцент

Рецензент

Захищена “ ____ ” _____ 200_ р.

Короткий зміст роботи

Дипломна робота присвячена дослідження стратегій зовнішньої політики Європейського союзу у контексті євроінтеграції України. У роботі висвітлено історичний розвиток зовнішньої політики ЄС як утворення, співпрацю України та ЄС через важливі ініціативи та стратегії до початку повномасштабної війни в Україні 24 лютого 2022, а також співпрацю та допомогу від ЄС Україні після початку війни.